

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

Enige rechtshistorische aantekeningen over Zuid-Nederlandse juridische invloeden in het Noorden

Toen op 10 Maart 1948 verschillende leden van de Rechtbank en het Parket van Antwerpen te Breda onze zo gewaardeerde gasten waren, heb ik enige voorbeelden genoemd van de eeuwenoude constante invloed, welke door Zuid Nederlandse juristen op het Noord Nederlandse recht is uitgeoefend. Op dringend verzoek van onze gasten ben ik er toe overgegaan deze aantekeningen op schrift te stellen. Nieuws heb ik niet beweerd; ik heb slechts wederom de aandacht gevestigd op een moeilijk, ingewikkeld en zeer veel omvattend probleem, dat om nadere bestudering vraagt. Ongetwijfeld heb ik de zaak ook te veel gezien van een eenzijdig Noord-Nederlands standpunt. (1) Ik zal mij ook niet verdiepen in gevaarlijke algemeenheden als West-Europees natuurrecht of algemene rechtsbegrippen of Diets of Germaans recht, tendentieuze fantasieën, waarmee onze gemeenschappelijke vijand ons jarenlang heeft verveeld en geërgerd. Neen ik wil slechts een paar duidelijk aanwijsbare gevallen van directe beïnvloeding onder uw aandacht brengen.

1. Het is algemeen bekend dat het staatsbestel van Zeeland slechts is te begrijpen wanneer men het ziet geprojecteerd op zijn Vlaamse achtergrond; (2) ook het Middelburgse stadrecht en de daarvan afgeleide rechten hebben dezelfde oorsprong. (3)

Toenemende handel en verkeer zullen een goed deel van de stuwkracht zijn geweest welke de Brabantse stedenrechten naar het Noorden deed komen. Het stadrecht van Leuven is via 's Hertogenbosch (1196) in 1245 de kern gaan vormen van het stadrecht van Haarlem, vanwaar het overging op Delft en het merendeel der Hollandse steden. (4) Waarschijnlijk is ook het recht van Dordrecht van Brabantse oorsprong; het ging over op Schiedam en enige andere Hollandse steden. (5)

Het zeerecht van Amsterdam en de Zuiderzeesteden bevat onmiskenbaar bestanddelen afkomstig uit Vlaanderen en wel uit Damme en Brugge. (6)

2. Na 1384 zien wij in de Bourgondische Oostenrijkse tijd de wederzijdse contacten hand over hand toenemen. Philips de Goede en Karel de Stoute, in wezen Zuidelijke versten, trachtten aan hun machtsdroom gestalte te geven door een beroep op een irreëel 'Koninkrijk Friesland', dat aan de Heer der nauwelijks saamgebundelde gewesten de unificerende koningstitel moest schenken. (7) Een uitdenksel van legisten zal men zeggen, maar het waren juist de juristen — na 1426 dikwijls in Leuven gevormd —, die zoveel hebben bijgedragen om het contact tussen Zuid en Noord intenser en frequenter te maken. Hun opleiding is Romeins rechtelijk en humanistisch van inslag, (8) maar toch behouden zij hun eigen aard. Zij plukken ijverig de vruchten van elkaars wetenschap. In de Hoven en in de Raden wisselen zij elkaars gedachten uit. (9) In verschillende bestuursfuncties en bij het vervullen van opdrachten leren zij land en volk van alle « pays de pardeça » kennen. Plaatselijke rechten en gewijsden worden algemeen bekend. Wielant maakt verschillende reizen naar Holland. (10) In 1505 doteert hij Haarlem met de bekende Instructie. (11) Zijn werken en die van zijn geestelijke afstammeling de Damhoudere waren wijd in het Noorden verspreid en hebben eeuwen lang invloed gehad. (12) Omtrent 1520 is het waarschijnlijk aan de invloed van Vlaamse juristen te danken, dat het willig decreet in de prijktijk van het Hof van Holland ingang heeft gevonden. (13) De Hollandse jurist Pelgrim van Loo verwijst in zijn aantekeningen naar Wielant en de Damhoudere. Hij is bekend met het werk van Everaerts en met de procespraktijk te Mechelen en in Brabant. (14)

Ook gebeurt het dat plaatselijk recht zich uit-

breidt over al de Nederlanden. Zo wordt het recht der stad Yperen voor armen, bedelaars en zwervers van 1523, in 1531 het gemene recht in al « onsen landen van herwaerts over » en in 1537 vindt men het zelfs in Friesland terug. (15)

3. Onze nationale opstand (1568) bracht hier geen scheiding. De uit het Zuiden naar het Noorden uitgeweken ambachtslieden brachten met hun bedrijfskunde ook een deel van hun bedrijfsrecht met zich mee.

De stad Leiden ontleent in het laatste kwartaal der XVIe eeuw een deel van het recht dat de productie der saaien regelt, aan Honschoote. (16) Haarlem doet in 1597 hetzelfde met een keur voor tafellakens en servetgoed uit Kortrijk. (17)

De kern van het Genthse recht van huur van diensten (1563) zien wij twintig jaar later overgaan (1583) in de Leidse keur die dezelfde materie regelt. Uit Leiden ging dat recht over naar het Baljuwschap Putten (1587), Gouda (1592), Oude-water (1605), Rhon en Pendrecht (1704). (18)

Na de verovering is in Staats-Brabant en Staats-Vlaanderen het inheemse recht overwegend blijven gelden. Vandaar b.v. de sterke Antwerpse invloeden op het recht van de Meyery. (19) Een goede dertig jaar na de Vrede van Munster doen de Staten-Generaal in de nieuwe costuimen van de stad en het schependom van Aardenburg (1681) een niet onbelangrijk deel van de gehomologeerde costuimen van Brugge (1619) overgaan. (20) In Zeeuws-Vlaanderen bleef in het algemeen het recht van Gent en Brugge toepassing vinden.

Het procesrecht voor de Stad en de Meyerye bleef beheerst door de Caroline ordonnantie (1530), de Albertine Reformatie (1599) en het Eeuwig Edict (1611). (21)

Vóór de Raad van Brabant te Den Haag werd geprocedeerd naar de stijl van de Brusselse Raad van 1604, (22) vóór die van Vlaanderen te Middelburg van 1616 tot 1661 naar die van de Gentse Raad van 1522. (23)

In dezelfde gedachtengang is de instructie, waarmee in 1582 op advies van het college zelf en de Staten van Holland gehoord, de nieuwe Hoge Raad van Holland en Zeeland werd gedoteerd, een nagenoeg letterlijke vertaling van de Ordonnance, statuts, style et manière de proceder van den Groten Raad van Mechelen van 1559. (24)

Dat zelfde jaar 1582 is voor de rechtsontwikkeling in Noord en Zuid een zeer belangrijk jaar, want in dat jaar zijn de nieuwe costuimen van Antwerpen de zogenaamde Impressae openbaar gemaakt. Deze compilatie heeft in het Noorden zeer grote invloed gehad. In zijn beroemde Inleidinge heeft Hugo de Groot een goed deel van zijn hoofdstuk over het wisselrecht aan de Impressae ontleend. (25)

Ook het faillietenrecht, zoals dat in de Costuimen van Antwerpen was geregeld, heeft zijn weg naar Holland gevonden (26) en in 1638 wordt het door het Hof van Holland in een arrest uitdrukkelijk als geldend recht erkend met deze woorden: « dat deselve costume in Patria nostra, en andere landen, waar de negotie en koopmanschap vigeren, zijn gereciperd ». (27)

In 1644 heeft de Amsterdamse stadssecretaris Gerard Rooseboom een soort private codificatie van het recht van zijn stad vervaardigd. (28)

Kennelijk hebben bij de opbouw van zijn werk de Antwerpse Impressae hem tot voorbeeld gediend. Ook van de inhoud heeft hij in ruime mate gebruik gemaakt en verschillende artikelen zijn geheel of gedeeltelijk vrijwel letterlijk overgenomen: de titel « Van den staet ende conditie van personen » begint te Antwerpen « Binnen der stadt ende vryheyt van Antwerpen zijn alle menschen vry ende gheen slaven », terwijl het gelijk betitelde caput van het Recueil deze geruststellende verzekering herhaalt met de woorden « Binnen der stadt van Amsteldredamme ende hare vryheydt, zyn alle menschen vry ende gene slaven ». Ook voor het overige is deze afdeling geheel van Antwerpen overgenomen. (29) Groenewegen (1664) en Schorer en Austen (1797), commentatoren van de Inleidinge, halen voortdurend de Antwerpse costuimen aan; in het Rooms-Hollands regt van Simon van Leeuwen (1664) komt een beroep erop veelvuldig voor. Duysentdaelders, de kenner van het Amsterdamse recht, maakt in zijn « Observationes » doorlopend gebruik van het Antwerpse recht en erkent in de opdracht dat het doel van zijn werk is « alles soo te voegen, dat in yder deel mochte blyken, waer in wy met 'et Roomsche Recht en de Coustumen van Antwerpen, die seer loffelyk zyn, overeenkomen, ende waer in wy met deselve verscheelen ». (30) Naast het Romeinse erkent hij dus het Antwerpse als het gemene recht (1662). Een turbe in 1663 te Amsterdam (31) beantwoordt een vraag over de praktijk van het wisselrecht « of niet als dan ordinariis alhier gevolgt worden de gedrukte costumen van Antwerpen... » bevestigend. Voor wat de herroeping van het mutuele testament betreft merkt Boel in 1712, op dat het Antwerpse recht beschouwd moet worden als het gemene recht en dat alle geschillen die daaromtrent ontstaan « naa 't gunt in de meer gen. coustumen van Antwerpen is ter needer gesteld, behoorden en moeten werden gereguleerd en gedeceerd vermids, onses bedunkens, hetselve in alles overeenkomt met de leere der D.D. de meenigvuldige gewysdens en ook met het regt, de reeden en billykheyt, welke alle in het gedisponeerde van deselve costumen van Antwerpen te vinden zijn ». (33)

Nog sterker zegt het Bynkershoek (1744) in zijn *Questiones juris privati* « Magna, fateor, Juris Antwerpiensis auctoritas etiam olim hic fuit saepe et a Grotio in partes vocata, at quis eam sibi obtrudi patietur contra rationem, Jus Commune, et ipsam Legem Amsterdammensem in causa Amsterdammensi ». (34) Ook een man van de praktijk de Amsterdamse advocaat Barels (1781) zegt iets dergelijks als hij ter adstructie van zijn betoog aanhaalt de costumen van Antwerpen « dewelken selvs mede in materie van wissel en commercie binnen Amsterdam, wanneer men zelfs aldaer geen statut of coutume mogte hebben gehad, gewoon is geweest te volgen..., gelyk dit verscheidene oude en ervaren rechtsgeleerden, binnen de voorschrevene stad gepractiseerd hebbende, genoteerd is geworden... » (35)

Op een andere plaats wordt geschreven over de Antwerpse costuimen « welker auctoriteit hier te lande en ook particulierlyk binnen deeze stad (Amsterdam) altoos in materie van commercie zeer groot is geweest ».

Ook de Gelderschman van Hasselt (1779) gebruikt de Antwerpsche costuimen. (36)

Hun tijdgenoot en collega C. W. Decker verklaart in zijn aantekeningen op het Roomsche Hollandsch regt van van Leeuwen (1780) over het gebruik dat te Amsterdam « seedert langen tyd » wordt gemaakt van de costuimen van Antwerpen « welke rechten even als de Roomsche, in de vereischte zaaken worden gevolgt tanquam norma judicandi ». (38)

Van der Keessel, die in zijn in 1800 verschenen Theses Selectae nagenoeg geen Zuid-Nederlandse auteurs (39) meer vermeldt, maakt toch nog acht maal melding van de costuimen van Antwerpen. (40)

Ik meen dus dat men kan spreken van een voortdurende zeer sterke beïnvloeding van het Hollandse recht en speciaal van het Amsterdamse recht door dat van Antwerpen, zelfs gedurende de gehele XVIIIe eeuw. Tijd en gelegenheid ontbrak mij om na te gaan in welke mate het Antwerpse recht ook invloed heeft gehad in de overige Noord-Nederlandse gewesten.

Over het Antwerpse recht zij ten slotte nog opgemerkt dat een latere compilatie, de Comptatae van 1608, voor een groot deel is overgegaan in de Gelresche landt ende stad-rechten int' Overquartier van Ruremonde van 1619. (41)

Omgekeerd nam Antwerpen in 1613 de organisatie van het Tucht of Dwinghuis over van Gouda. Het is niet onwaarschijnlijk dat de organisatie van het tuchthuiswezen in het zuiden onder de invloed heeft gestaan van hetgeen in dat opzicht reeds in 1595 te Amsterdam was tot stand gebracht. (42)

De traditie der juristen van vóór de opstand om van elkaars wetenschappelijke arbeid kennis te nemen wordt, ook na 1568 of juist misschien na 1585, voortgezet. Bij ieder schrijver, die men ter hand neemt, kan men zich daarvan overtuigen. Ik acht mij van het geven van voorbeelden ontslagen (43). Ook van elkanders jurisprudentie is men op de hoogte (44).

Bij de juridische bibliotheken van de rechtsprekende college's kan men hetzelfde constateren. In de bibliotheek van de Schepenbank van Breda (45) treft men naast ons Groot Plakkaatboek de plakaten van Brabant en Vlaanderen aan; de costuimen van Antwerpen (46), Brugge, Mechelen en Santhoven naast die van Rijnland en Maastricht, met keuren van Delft, Haarlem en het Boeck der Zeerechten. Vrijwel alle schrijvers van Noord en Zuid zijn aanwezig, terwijl de codex van Anselmus (1661) evenmin ontbreekt als die van Zurck (1708).

De bibliotheek van de Raad van Brabant in Den Haag laat ongeveer een gelijke samenstelling zien (47).

Neemt men de catalogus van de boekerij van het Hof van Friesland ter hand dan treft men daarin behalve Hollandse, Friese en Utrechtse rechten en schrijvers, ook aan de costuimen van Antwerpen, Veurne, Mechelen, Nieuwpoort, Namen, de plakka-

ten van Vlaanderen en de werken van Everhard, Damhouder, Burgundus, Zypeaus, Stockmans, Pekijs, Hopperus, Anselmus, Christianaeus (48) en Wesenbeke.

Prof. Meyers noemt de Renversement des Alliances (1756) als de gebeurtenis welke de rechtswetenschap van Noord en Zuid uit elkaar doet gaan (49). Maar toch zal men zich deze scheiding niet al te absoluut moeten voorstellen. De vroegere wetenschappelijke verworvenheden zijn blijven doorwerken. Men blijft gebruik maken van de oude schrijvers, die nu eenmaal het wetenschappelijk bezit van Noord en Zuid uitmaken. Een merkwaardig voorbeeld daarvan is de Ordonnantie politique, raeckende de eenclipte ofte ongetrouwde personen mitsgaders de dienstboden der stadt ende port van Nieuport van 1768. In de marginale aantekeningen van de uitgave van 1774 vindt men naast de werken van Zuid-Nederlandse schrijvers en wetteksten, verwezen naar Van der Meulen, Consuetudines Vianenses et Ameydensis, Ulrich Huber, Voet, v. Zutphen, Groenewegen, Van Leeuwen en Wassenauer (50).

Soortgelijke aanhalingen kan men verspreid aantreffen in vele der wetten en costuimen, zoals die zijn uitgegeven bij Petrus de Goesin, drucker van Haare Majesteyt voor het Graefschap van Vlaanderen (51). Al die Noord-Nederlandse schrijvers moeten aan de Vlamingen van toen bekend en voor hen verkrijgbaar zijn geweest. Dat het « ijzeren gordijn » na 1756 nog niet absoluut was toegevalen, bewijst het feit dat in de bibliotheek van de te Den Haag gevestigde Raad van Brabant nog de werken van Wynaents en Ghewiet voorkomen (52).

Laten deze te hooi en te gras samengeraapte fragmentarische aantekeningen het maken van enige gevolgtrekking toe? De eerste is wel deze, dat er nog heel wat wetenschappelijk werk zal moeten worden verricht vooraleer het mogelijk zal zijn zich een duidelijke en vastomlijnde voorstelling te maken van de mate der wederzijdse invloeden, die werkzaam zijn geweest. Maar toch meen ik te kunnen vaststellen dat waar gelijke maatschappelijke toestanden een gelijke wetgeving in het leven hebben geroepen, het Noorden herhaaldelijk bij het Zuiden te rade is gegaan. Wij zien dat sedert de XIIIe eeuw, bij de stedelijke constituties en bij het zeerecht. Na 1384 wordt de wederzijdse invloed geleidelijk aan krachtiger en dieper en wel in de eerste plaats bij de juristen van Zuid en Noord, mede sterk onder de invloed der Leuvense Universiteit. Ook gevallen van overname van wetgeving blijven voorkomen.

1568, 1585, 1648 : die jaren hebben voor de juristen geen scheiding gebracht. Op elkander zijn zij een wisselwerking blijven uitoefenen, welke echter na 1756 sterk is verminderd, zonder echter geheel op te houden (53). Aanwijsbaar is de invloed van het Zuiden op het recht voor arbeiders en arbeid in Holland, op het procesrecht en op enige plaatselijke codificaties. Groot en blijvend is de invloed geweest van de costuimen van Antwerpen van 1582 op het Noord-Nederlandse recht en speciaal op dat van Amsterdam. In dat opzicht is Amsterdam de schuldenaar gebleven van de Brabantse koopstad tot het einde der XVIIIe eeuw. Wissel- en insol-

ventierecht worden onder Antwerpse invloed gevormd.

Is het te veel dat ik met de Leuvense hoogleraar Dr. Van der Essen ook voor ons, juristen, concludeer tot de Historische gebondenheid der Nederlanden (54)? Maar het zij mij vergund nu te eindigen met de zelfde wens als ik bij het bezoek van onze Antwerpse gasten heb uitgesproken: Eeuwen lang hebben Noord- en Zuid-Nederlandse juristen onder elkaars invloed gewerkt, ieder aan de vorming van hun eigen recht. Laten ook wij — naar hun voorbeeld — ons wederkerig openstellen voor invloeden van Noord en Zuid en elkaars wetenschap uitwisselen in dienst van het recht. Want wie het recht dient, werkt mede aan het verwezenlijken van de twee grote idealen van ieder recht: orde en vrede, de twee dingen, welke de wereld van heden zo bitter nodig heeft.

J. W. BOSCH,

*Officier van Justitie in de
Arrondissementsrechtbank te Breda.*

(1) Zie vooral de rede van Prof. Meyers in Nederlandsch Juristenblad, 1947, p. 638 en L. J. van Apeldoorn, Dietsch Recht (1939).

(2) Dr. I. H. Gosses: De rechterlijke organisatie van Zeeland in de Middeleeuwen (1917); Mr R. Fruin: De Provincie Zeeland en hare rechtelijke indeeling voor 1795 (1935); Dr J. Huizinga: Burg en Kerspel in Walcheren (1935).

(3) Mr A. Telting en Dr. W. S. Unger: De Stadsrechten in De Bourgondische tijd (1923), p. 106 van de toelichting op de Geschiedkundige Atlas van Nederland.

(4) Telting en Unger, Stadsrechten, p. 105; Mr. E. J. J. van der Heyden, Aanteekeningen bij de geschiedenis van het oude vaderlandsche recht, 1943, p. 71; Dr. G. H. Kurtz, Het Haarlemsche stadrecht van 1245 (1945); Dr. J. F. Niermeyer, Delft en Delfland (1944); J. Cuvelier, Les Institutions de la ville de Louvain au moyen age (1935), p. 8.

(5) Telting en Unger, Stadsrechten, p. 106.

(6) Mr M. Th. Goudsmit, Geschiedenis van het Nederlandsche zeerecht (1882), p. 53 en vlg.; Telting, De oud-Nederlandsche zeerechten (1907); Dr F. Ketner, Handel en scheepvaart van Amsterdam (1946), p. 7; De Groot, Inleidinge, ed. F. Andreae-Apeldoorn, 1939 B. III, D. 20, deel II, p. 278.

(7) Dr R. van Roosbroeck, Geschiedenis van Vlaanderen, III, p. 192 en 213/214; Dr A. G. Jongkees, Het koninkrijk Friesland in de vijftiende eeuw (1946).

(8) René Dekkers, Het humanisme en de rechtswetenschap in de Nederlanden (1938); van Apeldoorn, Nicolaas Everaerts en het recht van zijn tijd (1939).

(9) Dr H. P. Schaap, Philips Wielant (1927), p. 43 en vlg.

(10) Schaap, p. 47; Mr J. A. Fruin, Instructie, voor de stad Haarlem ontworpen 1874.

(11) Roosbroeck, Vlaanderen, IV, p. 254.

(12) Schaap voormeld; P. van Heynsbergen, Geschiedenis der rechtswetenschap in Nederland (125), p. 21 en 23; J. Ph. de Monté Verloren, Geschiedenis van de Wetenschap van het strafrecht en strafprocesrecht (1942), p. 108.

(13) Mr W. van Iterson, Willig decreet in Holland en Utrecht (1939), conclusie, p. 15 en vlg.

(14) L. J. van Apeldoorn: Uit de praktijk van het Hof van Holland in de tweede helft der zestiende eeuw (1938), p. 132, 135, 141, 165 en 217.

(15) J. W. Bosch, Aanteekeningen, bedelende en zwerfende kinderen (1947), p. 5/6.

(16) Dr N. W. Posthumus, De Geschiedenis van de Leidsche Lakenindustrie, II, p. 109 en 349.

(17) Nederlandsche Historiebladen, I, p. 460, S. C. Regt-doorzee Greup-Roldanus Pieter van Huile (1585-1656).

(18) Themis 1931, p. 364.

(19) Costumen ende Usantien der Meyereye van 's-Hertogenbosch ed. 1781; voetnoten passim.

(20) Costumen en privilegien der stad en schependomme van Aardenburg, ed. 1743 en Van den Hane, Vlaemsch Recht, P. p. 67.

(21) Verzameling van placaten ordonnantien en reglementen rakende de manier ende stijl van procederen in civile zaken voor schepenen der Hooftstad, 's Hertogenbosch mitsgaders op de administratie der justitie (1758); Publicatie, 14 April 1682.

(22) J. J. F. de Jong van Beek en Donk, Bijdrage tot de geschiedenis van den Raad en leenhove van Brabant en landen van Overmaze (1591-1795), (1857), p. 53.

(23) Mr A. Meerkamp van Embden, De Archieven van de Rechtbanken, weeskamers en notarissen Zeeuws-Vlaanderen 1447-1796 (1919) p. XXII/XXIII.

(24) Tijdschrift Rechtsgeschiedenis, VI, p. 459.

(25) Ontstaan tussen 1619 en 1621, eerste uitgave 1631, Boek III, deel 13 en 14, ed. Fockema Andreae en Apeldoorn II, p. 255; Zypaeus: Notitia Juris Belgici de cambils, ed. 1640, p. 112 en 113; Rechten ende Costumen van Antwerpen, titel LV (ed. 1660, p. 155); W. Schorer en H. van Wijn, Dertig rechtsgeleerde vragen (1776), Nabericht, p. 155-157.

(26) Iterson; Willig decreet, p. 3; Costuimen van Antwerpen, Tytel LXV.

(27) Iterson, Willig decreet, p. 4; Loenius, Decislen en observatien met aantekeningen van Mr Tobias Boel (1712), p. 566.

(28) Recueil van verscheide keuren en costumen, eerste druk 1644, tweede druk 1656.

(29) Antwerpen Tytel XXXVI; Amsterdam Caput XXXIX. Conf. b.v. Antwerpen Tyt. I, artt. I en IV, Amsterdam Caput I art. I en 13.

(30) Nic Duysentdaelders Amstelaedamensis J. C. Observations ad leges Statuta consuetudinesque Amstelaedamenses, 1662, Opdracht p. 5 en passim.

(31) Noordkerk Handvesten Amsterdam II, p. 544, kolom 2, Turbe 17 Maart 1663, art. III.

(32) Ook in zijn Tractatus de legibus abrogatis (1649), b.v. p. 148.

(33) Decislen en observatien van Johannes Loenius met aantekeningen van Mr Tobis Boel, 1735, p. 792 Casus CXXXVII; Van der Keessel, Theses Selectae, 1800, p. 99 C., CCXCVIII.

(34) Cornelli van Bijnkershoek jcti et praesidis questionum juris privati, 1744, p. 500.

(35) Mr J. M. Barels, Advysen over den Koophandel en Zeevaart (1780-1781), II, p. 82 en p. 21, 23, 97, 102, 163, 164, 170, 196, 241 en 234.

(36) Mr J. J. van Hasselt, Rechtsgeleerde Brieven, 1779, p. 28 en 30.

(37) Barels advysen, II, p. 392.

(38) p. 4. aantekening 7; voor wat hierboven over de invloed van het Antwerpse recht is gezegd heb ik vooral gebruik gemaakt van het reeds aangehaalde opstel van van Apeldoorn, Diets recht.

(39) Zypaeus DCXXXII.

(40) CCIV, CCXCVIII, DCXV, DCXXV, DCCCXXXVII, DCCCLXI en DCCCLXII.

(41) Themis 1931, u. 2367.

(42) A. Hallema, Het Antwerpsche Tuchthuis een Hollandse navolging, in Antwerpsch Archiefblad, 1931, p. 3; Thorsten Sellin, Pioneering in penology, 1944, p. 102 en vlg.

(43) Gemeente Archief te Breda.

(44) Griffie Arrondissements Rechtbank te Breda, waar deze boekery na enige omzwervingen is terecht gekomen; waarschijnlijk is er heel wat van verloren gegaan.

(45) Gedrukte catalogus van 1776; er bestaat ook nog een later bijgeschreven exemplaar, dat ik echter niet consulteerde.

(46) Conf. b.v. Dr L. Maes, Vijf eeuwen stedelijk strafrecht (1947), p. 24/25, invloed van Christinaeus. — Mr J. Ph. de Monté Verloren, Geschiedenis van de wetenschap van het strafrecht en strafprocesrecht in de Noordelijke Nederlanden voor de codificatie.

(47) Inleiding, ed. Willem Schorer en J. E. Austen, 1797, II, p. 527 en 515.

(48) Uitgave 1613 Amsterdam; ook is aanwezig de ordonnantie op de bankroetiers van Antwerpen, 1540.

(49) N. J. 1947, p. 639.

(50) Costumen ende usantien van Nieuport, ed. 1774, p. 202 en Coutumes des Pays et comté de Flandre, Quartier de Furnes, T. V.: Nieuport p. 285 nr LXXI.

(51) In de boekerijen van de Bredasche schepenenbank en van het Hof van Friesland komen geen Zuid Nederlandsche schrijvers van na 1756 voor.

(52) Vooral in Costumen wetten en statuten van Ipre met notulen van Laureyns van den Hane (1769), die van Gendt (1779) en van stad Brugge (1767) eveneens bewerkt door van den Hane; Noord Nederlandsche schrijvers XVIIIde eeuw worden echter niet vermeld.

(53) Dr L. van der Essen en Dr G. J. Hoogewerff, De historische Gebondenheid der Nederlanden, 1944; de opmerking van van der Essen op p. 103 vindt een merkwaardige bevestiging in de indeling van de catalogus van de boekerij van het Hof van Friesland (1746) welke onder Leges statuta consuetudines Belgii zowel Noord als Zuid Nederlandsch recht onderbrengt, p. 33 en 74.

(54) Mr Simon Binckes, Verklaringe van de Statuten in Friesland 1785 verwijst alleen I p. 94 naar Anselmus, Commentaria ad perpetuum edictum Alberti et Isabellae evulgatum 12 Julii 1611 (1652); andere Zuid Nederlandsche schrijvers worden niet geciteerd.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e kamer. — 5 April 1948.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Simon.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Pleiter : Mr. van Leynseele.

Eed (in strafzaken). — Welke eed moet de deskundige afleggen?

De deskundige, die in de loop van het vooronderzoek belast wordt met een opdracht, moet de bij artt. 43 en 44 van het wetboek van strafvordering opgelegde eed afleggen. Wanneer hij later op de terechtzitting enkel rekenschap geeft van het resultaat zijner opzoeken en bevindingen gedurende het vooronderzoek en verklaringen doet, die niet als het verrichten van deskundig werk maar als een getuigenis moeten aangezien worden, moet hij slechts in hoedanigheid van getuige beëdigd worden.

Auditeur-Generaal t/ Lefevre en cs.

Gelet op het bestreden arrest, gewezen op 5 Jan. 1948 door het Militair Gerechtshof, zetelende te Gent;

Over het enig middel van cassatie : schending van artikelen 155, 189, 317 van het Wetboek van Strafvordering, doordat, ter terechtzitting van 16 October 1946 van de Krijgsraad expert Perpete en tegenexpert Ryckmans werden gehoord na de bij artikelen 155, 189 voorgeschreven eed te hebben afgelegd, maar zonder aflegging van de eed voorzien bij artikel 44 van het Wetboek van Strafvordering;

Overwegende, enerzijds, dat, belast door de Krijgsauditeur met een opdracht van deskundige, de heer Perpete, als zodanig de bij de artikelen 43 en 44 van het Wetboek van Strafvordering, 1 van het Besluit van de Prins Soeverein dd. 4 November 1814 voorgeschreven eed heeft afgelegd;

Dat blijkens de vermeldingen van het proces-verbaal van de terechtzitting dd. 16 October 1946, de heer Perpete niet als expert vóór de Krijgsraad optrad, dat hij eenvoudig rekenschap gaf van het resultaat van zijn opzoeken en bevindingen in de loop van het vooronderzoek;

Dat eveneens uit het proces-verbaal der zitting blijkt dat wat het geval Rapol betreft, de heer Perpete eenvoudig heeft verklaard niets van voornoemde Rapol te weten en slechts in de buurt te hebben vernomen, dat gezegde Rapol een bedrijvigheid had welke gelijkwaardig was met die van rekenplichtige;

Dat zo een verklaring geen deskundig werk maar wel een getuigenis is;

Overwegende, anderzijds, dat uit geen bescheid van rechtspleging, waarop het Hof zou kunnen acht slaan, blijkt dat de heer Ryckmans Roger hetzij door de Krijgsauditeur, hetzij door de Krijgsraad, of door enig andere daartoe bevoegde overheid met een deskundig onderzoek belast is geweest;

Dat hij dientengevolge de bij artikelen 43 en 44

van het Wetboek van Strafvordering voorgeschreven eed niet moest afleggen;

Dat het middel niet kan aanvaard worden;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Laat de kosten ten laste van de Staat.

NOOT : Vgl. cassatie, 21 April 1947, R.W. 1946-1947, 1133, en verder : Schulind, *Traité pratique de droit criminel*, II, p. 179, en de aldaar geciteerde vroegere rechtspraak.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e kamer. — 19 Februari 1948.

Voorzitter : M. De Clercq.

Raadsheren : M.M. De Bersacques en Axters.

Eerste Advocaat-Generaal : M. de Bie.

Pleiers : Mrs. Verhaegen, Eeckhout en De Schrijver.

Verzekeringsovereenkomst. — Uitlegging van vervalclausules door de rechter.

De in een verzekeringsovereenkomst opgenomen vervalclausules mogen door de rechter, onder inroeping der goede trouw, niet op zij gezet worden. Slechts wanneer de verzekerde bewijst dat hij door een geval van overmacht verhinderd wordt de overeenkomst uit te voeren, kan hij krachtens art. 1134 B.W. van de nakoming zijner verbintenissen ontheven worden. De afstand door de verzekeraar van het recht om zich op vervalclausules te beroepen, wordt niet vermoed.

Onderlinge Verzekeringsvereniging tegen Oorlogsrisico's op Vaste Bodem (O.V.B.) t/ Verhelst.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van Koophandel te Sint-Niklaas-Waas, op 1 Juli 1947;

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld;

Overwegende dat, bij contract dd. 20 Juni 1944, geïntimeerde roerende en onroerende goederen, gelegen te Nieuwkerken-Waas, tegen oorlogsrisico's heeft verzekerd bij de Onderlinge Verzekeringsvereniging tegen Oorlogsrisico's op vasten bodem;

dat geïntimeerde niet ontkent dat hij, wegens omslag voor het eerste en tweede halfjaar 1944, aan appellante 8.285,40 frank verschuldigd is;

Dat het niet vaststaat dat geïntimeerde vóór 6 Maart 1946, uitgenodigd werd deze som te betalen en de moratoire conventionele interesten tegen 8 % dus slechts vanaf deze datum lopen;

dat, luidens artikel 16 van het door het contract voorziene reglement, geïntimeerde insgelijks de kosten van dit aangetekend schrijven — 5 frank — doch niet deze van het aanmaningsexploot — 105 frank — moet dragen;

Overwegende, nochtans, dat geïntimeerde de exceptie non adimpleti contractus opwerpt, omdat appellante haar eigene verbintenissen zou hebben nageleefd, daar ze weigert de schade, groot 75.430,20 frank, te vergoeden, die een vliegende bom, op 25 October 1944 aan de verzekerde goederen toegebracht heeft;

dat geïntimeerde, bij tegeneis, dit bedrag vordert;

Overwegende, dat appellante staande houdt dat, naar luid van artikelen 19 en 21 van voormeld reglement, deze aanvraag tot vergoeding niet ontvankelijk is, omdat geïntimeerde haar slechts op 19 Januari 1946 de raming der aangehaalde schade liet geworden, als wanneer gezegd artikel 19 hem verplichtte zulks binnen de dertig dagen van het ongeval te doen;

Overwegende dat er op te merken valt dat appellante, bij schrijven van 15 November 1944, geïntimeerde eraan herinnerde dat hij deze formaliteit moest naleven en hem tevens liet weten dat ze geen deskundige zou aanstellen om de schade te ramen, vermits ze volgens de gedrukte formule, die deze brief bevatte, doorgehaald had de woorden « Intussen gelasten wij onze deskundige Mr. over te gaan tot het bestatigen der schade »;

Overwegende dat geïntimeerde beweert dat hij belet werd deze termijn na te komen omdat alle architecten op dit ogenblik overlast waren met het vaststellen der schade die ofwel de menigte aan de huizen der incivieken ofwel de vliegende bommen aan de andere gebouwen toegebracht hadden en dat, gelet op de onzekerheid der prijzen, deze architecten trouwens weigerden gezegde schade te ramen;

Overwegende dat geïntimeerde het bewijs van deze aanvoering niet levert en ze trouwens tegengesproken wordt door het verslag van architect Wymeersch, dat geïntimeerde zelf overlegt, waaruit blijkt dat deze bouwkundige zich reeds op 27 October 1944 ter plaatse begaf om tot het vaststellen en de raming der schade over te gaan;

dat geïntimeerde geen enkele uitleg verstrekt om te verklaren hoe het komt dat dit verslag slechts op 29 Januari 1946, vijftien maanden later, aan appellante medegedeeld werd;

Overwegende dat artikel 1134 B.W. niet toelaat geïntimeerde van het naleven van zijn verbintenissen te ontslaan, daar hij geen geval van overmacht bewijst, dat de uitvoering der overeenkomst belette;

Overwegende dat zulks des te meer het geval is, wanneer, zoals in casu, tengevolge van deze lange termijn, appellante de omvang en de werkelijkheid der aangehaalde schade niet meer kan nagaan;

Overwegende dat geïntimeerde weliswaar voorhoudt dat appellante afstand zou hebben gedaan van het recht om dat verval in te roepen, omdat ze op 30 Januari 1946 mededeling vroeg der stukken betreffende het bedrag der betwiste schade;

Maar overwegende dat een afstand van recht niet wordt vermoed en dat deze brief ook kan worden verklaard door het inzicht vanwege appellante om het geschil in der minne te regelen zo de geleden schade slechts gering ware geweest;

Overwegende dat de ingeroepene exceptie alsmede de tegeneis derhalve niet gegrond zijn;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935;

Alle andere besluiten als ongegrond verwerpende, Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond; doet het bestreden vonnis teniet, en, doende wat de eerste rechter hadde moeten doen, veroordeelt geïntimeerde om aan appellante te betalen de som van 8.290,40 frank, met de interesten tegen 6 % vanaf 6 Maart 1946 tot op de datum der dagvaarding en de gerechtelijke interesten van deze dag af; Wijst de tegeneis af;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van beide instanties;

NOOT: Het vernietigde vonnis van de Rechtbank van Koophandel te St. Nikolaas, verscheen in het R.W., 1947-1948, 137.

De beslissing van het Gentse gerechtshof is gesteund op een gevestigde rechtsleer en rechtspraak; de rechter mist de vrijheid om op grond van de goede trouw af te wijken van hetgeen partijen overeengekomen zijn. Vgl. De Page, II, n° 466 e.v. en aldaar aangehaalde jurisprudentie.

De werking en de betekenis van de goede trouw bij de uitvoering der contracten worden in de literatuur en de rechtspraak vaak miskend. Aan dit vraagstuk heeft Prof. E. M. Meyers een belangwekkende studie gewijd in een mededeling aan de Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen: *Goede trouw en stilzwijgende wilsverklaring* (2^e Druk, 1947). De Leidse hoogleraar komt in dit geschrift tot het besluit, dat, wil men niet bij een « contract social » terecht komen, men niet alles tot de autonome wil van partijen mag herleiden. Ook in het privaatrecht dient men een gerechtigheid te erkennen, die niet afhankelijk is van een noodzakelijke bekrachtiging door hem op wie zij toegepast zal worden. In de loop van zijn betoog vestigt hij de aandacht op de enge opvattingen van de Page en de cassatiehoven van België en Frankrijk en geeft hij enkele trefende beschouwingen over de zgn. rechtsverwerking. (blz. 4 e. v. en 20 e. v.)

Betreffende het bewijs van de afstand door de verzekeraar van het recht zich op vervalclausules te beroepen vgl. o.m. Laloux, *Traité des assurances terrestres et droit belge*, (1944), n° 225.

In de verzekeringspolissen wordt veel gebruik gemaakt van vervalclausules, die niet steeds in verhouding staan tot de werkelijke vereisten van de verzekerings techniek. De theorie van de overeenkomst-wet leidt dikwijls tot grote onbillikheden en tot onaantvaardbare misbruiken. Men vergelijke betreffende dit punt: E. Van Dievoet, *Het Verzekeringswezen in België*, II, blz. 19 e.v.; Laloux, a.w., n° 222; R. Vandeputte, *De vervallenverklaring in de verzekering te land, 1939*.

KRIJGSHOF TE LUIK

2e Nederlandse kamer. — 11 Juli 1947.

Voorzitter : M. P. Goffinet.

Bijzitter-Verslaggever : M. Kranzen.

Pleiters : Mrs. Collignon en Hanuset (Hasselt).

Wraking van rechters (in militaire strafzaken). — Verwerping van een transactievoorstel. — Artikel 378, 8°, Rv. niet toepasselijk.

De leden van een krijgsraad kunnen niet gewraakt worden op grond van art. 378, 8° van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering wegens het verwerpen in een vorige terechtzitting van een aan de verdachte, overeenkomstig het wetsbesluit van 10 November 1945 gedaan voorstel tot transactie.

Auditeur-Generaal t/ Bijvoet.

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig naar de vorm aangetekend is geweest en dus ontvankelijk is;

Overwegende dat, zoals de eerste rechter het vaststelde, de aanvraag van beroeper tot wraking van de heer Rechter U., steunende op § 8 van artikel 378 van het W.B. van burgerlijke rechts-

pleging, het gevolg is van het feit dat voornoemde rechter in zijn hoedanigheid van Voorzitter van de Krijgsraad, samengesteld ingevolge de Besluitwet van 26 Mei 1944, gewijzigd en aangevuld bij Besluitwet van 18 December 1945, een voorstel tot transactie aan beroeper aangeboden, eensluitend de voorschriften der Besluitwet van 10 November 1945, samen met de leden van de Krijgsraad voor dewelke de zaak aanhangig was gemaakt, verworpen heeft;

Overwegende dat de wraking voor de Militaire Rechtsmachten geregeld wordt door artikel 141 der wet van 15 Juni 1899, hetwelk verzendt naar het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging;

Overwegende dat de aanvraag tot wraking niet toelaatbaar dient verklaard te worden wanneer de feiten aangehaald door wraker niet van aard zijn een reden tot wraking daar te stellen (Répertoire Pratique du Droit Belge, V^e, Récusation, nr 86);

Overwegende dat verzoeker zijn aanvraag tot wraking heeft gesteund in de volgende bewoording: « Dat de Krijgsraad, onder voorzitterschap van den Heer Rechter U..., de transactie verwierp om reden dat ze niet in evenredigheid was met den ernst der feiten... Dat als dusdanig de Heer Rechter U... reeds over den grond van de zaak kennis gehad heeft als rechter »;

Overwegende dat dergelijke voorstelling niet met de werkelijkheid strookt; dat inderdaad, in tegenstrijd met de beweringen van verzoeker, de Krijgsraad voorgezeten door de Heer Rechter U... het voorstel tot transactie verwierp « om reden er, naar oordeel van den Krijgsraad, gronden aanwezig zijn ter zake, om de voorgestelde strafsancties niet aan te nemen »;

Overwegende dat de zaak, alzo teruggesteld zijnde in hare juiste werkelijkheid, de vraag zich stelt of de Krijgsraad van Hasselt, en bijgevolg de Heer Rechter U..., door het voorstel tot transactie te verwerpen om de hiervoren aangehaalde redenen, kennis heeft genomen als rechter van de grond der zaak, in de zin bedoeld bij § 8 van artikel 378 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging;

Overwegende dat de beslissing van de Krijgsraad te Hasselt de voorgestelde transactie te verwerpen geen vonnis daarstelt over de grond der zaak. Dat evenmin voormelde beslissing, dewelke omschreven in de termen bepaald door de wet van 10 November 1945, een vooroordeel van de Krijgsraad, betreffende de grond der zaak te kennen geeft; dat nochtans de reden die aan de grond ligt van de wraking toegelaten door § 8 van artikel 378 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging wel hierin bestaat dat de rechter door een met redenen omklede beslissing, zijn mening betreffende het geding te kennen heeft gegeven;

Overwegende integendeel de Krijgsraad, door het verwerpen der voorgestelde transactie, om redenen die, weliswaar, niet zijn uitgedrukt en die wij thans niet hebben te onderzoeken, zijn wil te kennen heeft gegeven onderhavige zaak te zien behandelen met de meeste nauwgezetheid en vooral met al de waarborgen welke een behandeling in openbare terechtzitting met getuigenverhoor, vordering en pleidooien tot bevordering ener goede en juiste rechtsbedeling kan bieden;

Overwegende dat het dan ook met recht is dat de eerste rechter de vraag tot wraking niet toelaatbaar heeft verklaard;

Om deze redenen en deze niet tegenstrijdig van de eerste rechter;

Het Hof, uitspraak doende in tegenwoordigheid van beschuldigde;

.....

Bekrachtigt.

NOOT: Men vgl. Rép. prat. Ve Récusation, n° 43-50; Id., V^e justice militaire, n° 524 e.v., voornamelijk n° 527. De vraag kan gesteld worden of art. 142 van de wet van 15 Juni 1899 (wetboek van militaire strafvordering) niet moest toegepast worden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer bis — 4 Februari 1948.

Voorzitter: M. Bervoets.

Rechters: M. M. de Chaffoy en Leclef.

Pleiters: Mrs. Demeire en Boelens.

Verrijking zonder oorzaak. — Uitkering van salaris door een vennootschap aan haar directeur tijdens dezes werkonbekwaamheid veroorzaakt door een derde.

De vennootschap, die aan haar directeur het overeengekomen salaris is blijven uitbetalen tijdens een periode van werkonbekwaamheid veroorzaakt door de onrechtmatige daad van een derde, bezit geen actie wegens verrijking zonder oorzaak tegen deze derde voor het bedrag van het uitgekeerde salaris.

N.V. Dens Ocean t/ Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen.

Gezien de stukken des geding, onder meer de inleidende dagvaardingsakte, betekend door het ambt van deurwaarder Leon Merainy te Brussel in dato 10 Februari 1944, geboekt en hieraangehecht; Gelet op artikels 2, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15 Juni 1935;

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten;

In feite:

Overwegende dat Kegeleers, bediende-(bestuurder) van aanlegster het slachtoffer is geweest van een ongeval waarvan de aansprakelijkheid werd ten laste gelegd van huidige verweerster; dat in den loop van een geding, te dier gelegenheid ontstaan, Kegeleers beweerde zijn loon niet te hebben ontvangen, maar slechts een lening had bekomen vanwege de huidige aanlegster en dit van een som gelijk aan het door hem verloren salaris tengevolge de werkonbekwaamheid waarvan hij slachtoffer werd; dat huidige verweerster beweerde dat het niet aan nemelijk was dat de N. M. Dens Ocean het salaris van haar bestuurder niet zou hebben betaald en dat de stukken, volgens dewelke er een lening was geweest, geen vaste datum tegenover haar bezaten;

Overwegende dat in dit geding de Rechtbank van oordeel was dat inderdaad Kegeleers zijn salaris had ontvangen en dat dus die schadepost verviel;

Overwegende dat dit vonnis niet, zoals de huidige aanlegster beweert, kracht van gewijsde bezit erga omnes maar enkel tegenover de alsdan pleitende partijen;

Overwegende echter dat de huidige verweerster na in dit voormeld geding te hebben gepleit dat het salaris werd betaald, billijkerwijze nu niet kan pleiten dat dit niet was geschied, maar dat er enkel lening zou geweest zijn en dat zij derhalve dit ook niet doet;

Overwegende dat dus tegenover de Rechtbank de stand der partijen de volgende is :

- 1) de aanlegster beweert het thans gevegd bedrag te hebben betaald als salaris;
- 2) de verweerster stemt daarmee in;
- 3) dit salaris werd betaald aan Kegeleers, bediende-(bestuurder) der N. M. Dens Ocean, zonder dat deze enig werk of prestatie tijdens die periode heeft genoten;

In rechte :

Overwegende dat aanlegster haar eis grondt op de omstandigheid dat verweerster zich verrijkt heeft ten onrechte en ten nadele van haar en dit zonder oorzaak;

Overwegende dat gemakkelijkschulde zalke vordering wordt betiteld « actio de in rem verso », alhoewel in Romeins recht deze actio niet een zelfstandige actie was, maar enkel een der hoofden der veroordeling der actio « de peculio », die als de Institutes zegden : « una est actio, tamen duas habet condemnationes, IV.7.4.b. » en dat men beter zou gedaan hebben deze vordering « conditio sine causa » te noemen;

Overwegende dat de meeste schrijvers aannemen dat deze vordering hare rechtsgrond vindt in de billijkheid « jure naturae aequum est neminem cum alterius detrimento et injuria fieri completiorem »;

Overwegende dat wij thans leven onder een regiem van gecodificeerde wetten en dat de wetgever zijn best heeft gedaan in de teksten te voorzien al de beschikkingen die onze verplichtingen moeten regelen;

Overwegende dat ongetwijfeld de wetgever zijn doel niet op volmaakte wijze heeft bereikt en in sommige stoffen heeft de rechtsleer de teksten aangevuld;

Overwegende dat echter de meeste schrijvers aannemen dat in die richting slechts met uiterste omzichtigheid dient te worden gegaan, en dat zoveel mogelijk er slechts dient te worden gehandeld door deducties (afleidingen) of analogies, derwijze dat in algemene regel een tekst bestaat tenminste van de wortel en de basis van de rechtsleeroplossing die men aanneemt;

Overwegende dat wanneer het geldt oude spreken, vooral deze zogezegd gegrond op billijkheid, misschien een bijzondere voorzichtigheid dient aan de dag gelegd en met meer angstige nauwgeetheid dient te worden onderzocht omdat de neiging welke zulke billijkheidsgronden fataal doen ontstaan, van aard zou wezen hun een te groot krediet te verlenen;

Overwegende dat wel schijnt dat door zulke beschouwingen Domolombe zich heeft laten leiden als hij zijn oordeel uitspreekt over de actio de in rem verso; de billijkheid, zegt deze schrijver, kan onder een regiem van gecodificeerde wetten op haar eigen geen bron worden van een recht of van een verplichting, maar vele teksten nemen haar stilzwijgend aan en het is, zegt hij, niet overdreven, in

zulke stof, te zeggen dat die teksten die de actie bevestigen (consacrent) er slechts aanwijzende toepassingen van zijn en moeten uitgebreid worden tot soortgelijke gevallen;

Overwegende dat in de teksten van het Burgerlijk Wetboek, die aldus de oude spreuk stilzwijgend aannemen en toepassen (zie artikels Burg. Wetb. 548, 555, 570, 571, 861, 862, 1241, 1312, 1381, 1437, 1673, 1864, 1926), men opmerkt dat er steeds een rechtstreeks verband is tussen 't zij de partijen zelve 't zij een voorwerp toebehorend aan een der partijen en de andere partij;

Overwegende dat aldus volgens het Burgerlijk Wetboek het onveranderlijke regel schijnt dat, opdat er een vordering besta gegrond op de « actio de in rem verso », het niet genoeg is dat een der partijen een voordeel heeft genoten, hare bron vindende in de handeling van iemand anders, maar dat een rechtsverband is ontstaan tussen de twee partijen wanneer de ene beweert te kunnen handelen op die billijkheidsbasis tegen de andere;

Overwegende dat zulke band, slechts kan ontstaan 't zij tussen de twee partijen, 't zij ten minste tussen een van die partijen en een voorwerp waar de andere partij de eigenaar van is;

Dat slechts uit zulke verhouding kan spruiten de « vinculum juris » die aanleiding geeft tot de actie;

Overwegende dat in casu de aanlegster nooit in rechtstreeks feitelijk verband is geweest noch met de verweerster noch met een voorwerp zijnde de eigendom van verweerster en dat verweerster nooit in rechtstreeks verband is geweest met een voorwerp, zijnde de eigendom van aanlegster;

Overwegende dat in casu ten overvloede mag worden beweerd dat aanlegster geen verarming heeft geleden; zij heeft weliswaar het salaris van haar bestuurder betaald alhoewel deze werkonbekwaam was, maar het werk heeft zijn normale gang gegaan, zeer waarschijnlijk dank aan de goede geest van het ander personeel, want aanlegster beweert niet en biedt niet aan te bewijzen dat zij een extra loon heeft moeten betalen om te voorzien in de werkonbekwaamheid van hare bestuurder;

Om deze redenen :

De Rechtbank, rechtdoende bij tegenspraak;

Alle andere en tegenstrijdige besluiten verwerpend;

Wijst aanlegster af van hare eis en veroordeelt haar tot de kosten des gedinges.

NOOT. In bovenstaand vonnis wordt gewag gemaakt van een beslissing derzelfde kamer (17 Maart 1943, niet gepubliceerd), waarbij de rechtbank van oordeel was, dat de benadeelde op de aansprakelijk gestelde persoon geen verhaalsrecht had voor het salaris, dat de werkgever tijdens de periode van werkonbekwaamheid was blijven uitkeren. De motivering luidde : « Overwegende, dat uit de bijkomende inlichtingen verstrekt door aanlegger, blijkt dat hij in feite zijn salaris heeft getrokken en dat deze schadepost dus niet als gerechtvaardigd voorkomt ».

Deze verwerping van de zgn. cumulatie van vergoedingen (cumul d'indemnités) is moeilijk te verzoenen

met de recente rechtsleer en hogere rechtspraak. Afgezien van het feit, dat de terminologie: cumulatie van vergoedingen, verwarrend werkt, staat de wetenschap en de hogere jurisprudentie thans vrijwel op het standpunt, dat de door de benadeelde ontvangen vergoedingen vanwege derden, *die niet het herstel van de geleden schade beogen*, niet in mindering mogen gebracht worden. Zie o.m. De Page, II, nr. 1033; De Beus, Burgerlijke verantwoordelijkheid, 1944, blz. 39-40; Van Ryn, Chronique de jurisprudence et de législation: la responsabilité délictuelle et quasi-délictuelle, B. J. 1939, 335-357; Kluyskens, De Verbintenissen, n° 410. Vgl. daarmede het standpunt van de verzekeraar: Robert André, Assurance et responsabilité des Tiers (Cumul d'indemnités, recours de l'assureur), 1946. Voor wat de rechtspraak betreft zie men o.m.: Cassatie, 21 Maart 1935, Pas. 1935, I, 194; id. 15 April 1937, Pas. I, 113, met noot van P. Leclercq; id. 21 Augustus 1941, Pas. 1941, I, 320; id. 10 Mei 1943, Pas. 1943, I, 172; Hof Luik, 7 Januari 1948, J. T. 1948, 186, met noot van Simone David.

De cassatierechtspraak, die gewoonlijk geciteerd wordt om aan de derde, die uitkeringen gedaan heeft krachtens wettelijke of contractuele verplichting, elk verhaalsrecht te ontzeggen, betreft alleen de vordering, die gesteund is op art. 1382 B. W. Zie o.m. Cassatie: 17 en 31 Januari 1938, Pas. I, 326; 10 Januari, 18 April en 21 April 1939, Pas. I, 9, 192 en 196. Vgl. ook noot in fine van Simone David, J. T. 1948, 188: De Beus, Burgerlijke verantwoordelijkheid, blz. 35-39. Onder het arrest van 17 Januari 1938 vestigt de procureur-generaal Cornil daarop de aandacht «...la seule question, qui se posait était celle de savoir si l'état pouvait agir contre le tiers responsable sur pied de l'art. 1382 C. C. L'action de in rem verso n'a pas été envisagée par la cour de cassation». (Pas. 1938, I, 10).

Het lijkt echter geen twijfel, dat een vordering wegens verrijking zonder oorzaak bij ons hoogste gerechtshof geen genade zou vinden. Dit volgt immers reeds uit de bewoordingen van het arrest van 10 Mei 1943, waar gezegd wordt: «Overwegende, dat de onderstand, vrijwillig door een derden persoon aan het slachtoffer van een ongeval verleend, niet het karakter van een schadevergoeding heeft, het is te zeggen van een herstel, waarop het slachtoffer recht heeft; dat het aftrekken van die gratificatie van de schadevergoeding door den dader van de schadeveroorzakende daad verschuldigd, hierop neerkomt dat aan den benadeelden persoon volledige schadeloosstelling geweigerd wordt, en dat hij die de schade veroorzaakt, het voordeel geniet van de daad van liefdadigheid, vanwege den derde; dat immers, indien men de vordering van het slachtoffer tegen den verantwoordelijken dader afwijst, deze aan alle verhaal ontsnapt, vermits de derde persoon, die de gratificatie gaf, de teruggave ervan van den begiftigde niet mag eischen, dat de verantwoordelijke dader van het ongeval, door den schenker vóór het gerecht niet kan aangevallen worden, daar de schenker niet het minste nadeel van de uitvoering van de schenking ondergaan heeft...». (P. de Beus, Arresten van het Hof van Verbreking, 1943, 106).

De motivering van het bovenstaand vonnis kan getoetst worden aan deze uitspraak. Vgl. ook in verband daarmede: De Page, III, nrs 25 e.v. en voornamelijk nr 40; Kluyskens, De Verbintenissen, nrs 360 en 360bis.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

9e kamer. — 10 Maart 1948.

Voorzitter: M. Swennen.

Openbaar Ministerie: M. Van Hecke.

Pleiters: Mrs De Baeck en H. Van der Donckt.

1. Valsheid in openbare geschriften. — Notariële boekhouding. — Geen openbaar geschrift.
2. Verduistering door openbaar officier. — Voorwaarden.
3. Aangifte aan Dienst van het Sequester. — Gebrek aan aangifte. — Notaris. — Beroepsgeheim. — Strafbaarheid.

1. Notariële boekhoudingsgeschriften zijn niet te beschouwen als openbare geschriften van het ambt.

Bij gebrek aan bedrieglijk inzicht of inzicht tot schaden kunnen de in notariële boekhouding voorkomende onregelmatigheden slechts met tuchtstraffen beteugeld worden. (Wet van 25 Ventôse an XI, art. 33; S.W. artt. 194 e.v.)

2. Het misdrijf van verduistering bestaat enkel vanaf het ogenblik dat het aan iemand bezorgde niet kan teruggave worden of voor het bestemde gebruik niet aangewend kan worden. (S.W., artt. 240 en 491)

3. Op beroepsgeheim mag een notaris geen aanspraak maken om zich te onthouden de have van een onder sequester gestelde persoon, aan de Dienst van het Sequester aan te geven.

Bij gebrek aan publicatie van het onder sequesterstellen der goederen, toebehorende aan een economische collaborateur, zijn derde personen niet strafbaar wegens gebrek aan aangifte dier goederen bij de Dienst van het Sequester. (B.W. van 17 Januari 1945, art. 7)

C. en cons. t/ O.M.

Beticht van te Antwerpen, zelfde kanton of elders in het rechterlijk arrondissement Antwerpen tussen 1 November 1944 en 21 Februari 1947:

de eerste:

A. — openbaar officier of ambtenaar zijnde met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, in de uitoefening van zijn bediening bij het opmaken van de akten van zijn ambt, de aard van hun wezen of van hun omstandigheden te hebben gewijzigd, hetzij door andere overeenkomsten te schrijven, dan die welke door partijen werden aangegeven of gedictieerd, hetzij door als «waar» op te nemen feiten die het niet zijn met nl. «zijn boekhouding», voorgeschreven door artikel 33 der wet van 25 Ventôse jaar XI, gewijzigd door K. B. van 13 December 1935, te vervalsen: a) door verzuim van inschrijving van uitneming uit de kas door hem gedaan voor een bedrag van 359.000 frank; b) met verschillende sommen ten bedrage van 147.876 frank als krediet cliënten te laten vermelden, terwijl deze sommen lang niet meer aan de cliënten verschuldigd waren, en met hetzelfde bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden gebruik te hebben gemaakt van de valse akte of vervalste stukken, wetende dat zij vervalst waren;

B. — openbaar officier of ambtenaar, een met een openbare dienst belast persoon zijnde, ten nadele van verschillende personen, cliënten, een be-

drag van 382.644,04 frank — welke hetzij uit kracht, hetzij uit reden van zijn bediening in zijn handen waren te hebben verduisterd;
allen :

C. — hetzij door het wanbedrijf te plegen of aan de uitvoering ervan rechtstreeks mede te werken, hetzij met door welke daad ook tot de uitvoering zodanige hulp te verlenen dat zonder hun bijstand het wanbedrijf niet kon gepleegd worden, in overtreding met artikel 7 van de Besluit-wet van 17 Januari 1945, hoe dan ook kennis hebbende van het bestaan van goederen, rechten of belangen, welke onder sekwestre gesteld zijn, krachtens de bepalingen van voornoemde besluitwet, verzuimd te hebben er bij de Dienst van het Sekwestre aangifte van te doen binnen de vijftien dagen, te rekenen van de dag waarop zij van hun bestaan of van de ten hunnen opzichte getroffen maatregel kennis hebben gekregen;

Gezien artikelen 1, 2, 3 wet van 4 October 1867, gewijzigd door artikel 3 der wet van 23 Augustus 1919, en aangezien de Raadkamer voor zoveel in haar bevel misdaad opgelegd is, de eerste betichte voor de Boetstraffelijke Rechtbank verzonden heeft uit hoofde van verzachtende omstandigheden en dit bij bevel van 16 Januari 1948;

Gezien de stukken van het onderzoek;

Gehoord de verklaringen van de getuigen;

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn eis;

Gehoord al de betichten in hun middelen van verdediging;

Ten aanzien van de betichting A:

Overwegende dat uit het verslag en de verklaringen onder eed van de deskundige Pourbaix gebleken is dat de materialiteit van de feiten bewezen is;

Dat echter voorafgaandelijk dient uitgemaakt of deze feiten onder de toepassing vallen van artikel 195 Strafwetboek, beteugelend de intellectuele valsheid door openbare ambtenaren in openbare akten gepleegd, dan wel onder de toepassing van artikel 196, hetwelk ook de valsheid in private geschriften beteugelt;

Dat meer bepaald dient onderzocht of de boekhouding, welke aan de notarissen dwingend opgelegd werd ingevolge artikel 2 van het K.B., nr 213 van 13 December 1935, zijnde het nieuw artikel 33 der wet van 25 Ventôse jaar XI, als openbaar geschrift van zijn ministerie dient beschouwd;

Overwegende dat de artikelen 194 en 195 Strafwetboek een bijzondere strafverzwaring voorzien uit hoofde van het misbruik dat een openbaar ambtenaar maakt van het gedeelte der publieke macht dat hem toevertrouwd werd (vgl. Nijpels en Servais, t. I, art. 194, sub 4°) en dat derhalve deze artikelen slechts dan hun toepassing kunnen vinden als het akten of geschriften betreft, waaraan de ambtenaar krachtens zijn zending en bevoegdheid alsmede door het toepassen van zekere solemnele vormen, openbaar gezag heeft kunnen verlenen (id., nr 15);

Dat het dus niet volstaat dat de valsheid gepleegd werd gedurende of ter gelegenheid van de uitoefening van het ambt, maar dat zij bovendien een

rechtstreeks uitvloeisel of gevolg van het ambt moet zijn, in dien zin dat het misdrijf voor gevolg heeft officiële bewijskracht te verlenen aan een vervalst stuk of een vervalste beschikking, en het krachtens deze officiële geloofwaardigheid voor de belanghebbenden uiterst moeilijk wordt deze te ontzenuwen (vgl. id., nrs 1 en 14);

Dat deze strafrechtelijke beschikkingen dus stellig van toepassing zijn op de notariële akten in de enge zin, bedoeld door artikel 19 der Ventôsewet, voor het verlijden derwelke het notarisambt ingesteld en met een zeer speciaal juridisch statuut omringd werd (art. 1 en vlg. der wet en Garraud, t. IV, nr 1411, 4°);

Overwegende dat de notariële boekhouding weliswaar sterk aan betekenis gewonnen heeft door het Besluit van 13 December 1935, dat haar tot een wettelijk corrolarium van het notarisambt verheft, en door de maatregelen van eenvormigheid voorgeschreven door de onderscheiden notarissenkamers, maar dat zij toch niet kan gerangschikt worden onder de geschriften, die de artikelen 194 en 195 van het Strafwetboek bijzonder hebben willen beschermen;

Dat de notariële boekhouding vooreerst geen akte uitmaakt, in de zin welke in rechte aan dit woord gegeven wordt, t.t.z. een gepreconstitueerd geschrift dat voor doel heeft een rechtsfeit vast te stellen en er het bewijs van te leveren (vgl. De Page, t. I, nr 10 en t. III, nr 739); daar de notariële boekhouding slechts berust op de eenzijdige inschrijving, door de notaris gedaan, van de operaties zijner studie, en dat zij dus eerder de neerslag dan het geproconstitueerd bewijs dezer operaties vormt;

Dat in dit opzicht de boekhouding van een notaris stellig een veel mindere bewijskracht bezit, dan deze welke door de artikelen 1329 en 1330 van het Burgerlijk Wetboek aan de boeken van handelaars toegekend wordt, en dat zij in tegenstelling met deze laatste boekhouding, slechts enige bewijskracht zal hebben voor zover de geboekte operaties uit andere titels of bescheiden blijken;

Dat verder, de boekhoudkundige bescheiden over het algemeen slechts als openbare geschriften beschouwd worden, indien zij uitgaan van ambtenaren, die krachtens hun functie, rekenplichtig zijn tegenover de Openbare Schatkist of tegenover gelijkaardige instellingen, en voor zover hun geschriften authentieke titels van schuldvordering, schuld of ontlasting vormen (vgl. Beltjens, Dt. Cr., Code Pénal, art. 195, sub 8°; Garraud, Dt. P. français, t. IV, nr 1411, 2°);

Dat bovendien deze stukken, opdat zij een openbaar en authentiek karakter zouden verkrijgen, minstens moeten voorzien zijn van de handtekening van de ambtenaar of van daarmee gelijkstaande authenticiteitstekens (vgl. Garraud, op. cit., nr 1412);

Overwegende ten slotte dat de Ventôsewet de notariële akten en de notariële boeken op zeer verschillende voet behandelt, daar de eersten ten eeuwigden dage in de studie moeten bijgehouden worden en blijven (artt. 20 en 22), terwijl de laatste slechts tot het einde van het tiende jaar, volgend op hun

afsluiting dienen bijgehouden en geen enkele wettekst verbiedt ze enige tijd uit de studie te verwijderen, zonder dat zulks door een vonnis dient bevolen of toegelaten (art. 33 en volg.);

Overwegende dat de notariële boekhouding dus eerder behoort tot het domein der private geschriften, met die verstande echter dat zij door een openbaar ambtenaar worden gehouden, ingevolge bijkomende bepalingen van zijn statuut (vgl. De Page, t. VII, nr 718, A. 3°); dat derhalve artikel 196 Strafwetboek van toepassing is;

Overwegende dat de in de boekhouding voorkomende onregelmatigheden slechts met tuchtstraffen gesanctioneerd zijn, voor zover er geen bedrieglijk inzicht noch inzicht om te schaden aanwezig is (vgl. Rép. Prat., V°, Notaire, nr 563; V°, Faux, nr 21 e.v.);

Dat aldus aanleiding kunnen geven tot tuchtstraffen: het feit dat de boekhouding zeer slordig gehouden was, door een bediende van 16 jaar oud, die noch kennis noch ervaring genoeg kon hebben voor het haar opgelegde werk (deskundig verslag, blz. 2, 3 en 9), het feit dat het onmiddellijk beschikbaar actief onvoldoende was, het feit dat verscheidene sommen niet tijdig geblokkeerd werden;

Dat ter zake niet blijkt dat de eerste betichte enig bedrieglijk inzicht ten opzichte van zijn cliënten zou gehad hebben en dat er trouwens geen enkele klacht vanwege een cliënt aangestipt wordt; dat echter tegen betichte wordt aangevoerd dat door het niet inschrijven van de betwiste uitnemingen ten bedrage van 359.000 frank hij het verbod heeft willen ontduiken van artikel 1, 9° van het K.B. van 12 December 1935, om fondsen die hij in deposito had ontvangen, te zijnen behoeve te beleggen en zich heeft willen onttrekken aan de disciplinaire sancties welke het gevolg zouden zijn van het overtreden van dit verbod;

Overwegende dat dienaangaande dient opgemerkt dat het verslag van deskundige Pourbaix melding maakt van andere voorschotten aan cliënten ten bedrage van 565.526,10 frank, die integendeel wel ingeschreven zijn (deskundig verslag, blz. 4); dat betichte het niet inschrijven van het bedrag van 359.000 frank verklaart door te beweren dat deze som tot zijn privaat patrimonium behoorde; dat deze bewering niet noodzakelijk als onjuist moet verworpen worden, in aanmerking nemend dat verschillende van de niet ingeschreven voorschotten reeds dateren van de jaren 1942-1943 en 1944; dat in het ander geval overigens het niet vermelden van genoemde voorschotten in de boekhouding voor gevolg had het actief van betichte in dezelfde mate te verminderen, zodat hij zich aan dezelfde of zwaardere sancties blootstelde als deze welke hij zou hebben willen vermijden;

Dat derhalve betreffende de betichting sub A, kleine a, het vereiste misdadig inzicht niet bewezen is;

Overwegende dat het feit van 147.876 frank als krediet bij cliënten te vermelden dan wanneer deze sommen niet meer door de cliënten verschuldigd waren, kan ingegeven zijn door een fiscaal doel, doch dat het even goed het gevolg kan zijn

van de bewezen slordigheid waarmede de boekhouding werd gehouden;

Dat ter zake dus evenmin het misdadig inzicht bewezen is;

Ten aanzien van de betichting B:

Overwegende dat artikel 491 Strafwetboek tegen de eerste betichte niet kan weerhouden worden, daar uit niets blijkt dat hij het doel heeft gehad zich de som van 382.644 frank, zijnde het verschil tussen het onmiddellijk beschikbaar actief en het passief, onrechtmatig toe te eigenen;

Dat trouwens na de operaties door de deskundige van het gerecht voorgesteld, dit verschil teruggebracht werd op 11.477,81 frank (zie verslag, blz. 16) en er dient aan herinnerd dat geen enkele klacht vanwege cliënten is toegekomen; dat het misdrijf van verduistering enkel bestaat van het ogenblik dat betichte niet in staat was om hetzij terug te geven hetgeen hem werd overhandigd, hetzij daarvan het gebruik te maken waartoe hij gehouden was (Verbr., 18 Mei 1940, Pas., p. 94), wat hier geenszins bewezen is;

Ten aanzien van de betichting C:

Overwegende dat de eerste betichte erkent geweten te hebben dat Breugelmans Gustaaf onder sekwestre stond (stuk 38); dat hij dit ook niet kan betwisten, daar er in zijn studie briefwisseling gevonden werd, uitgaande van de Sekwestre, die krachtens de Besluitwet van Londen, dd. 2 Juni 1944, door de heer Voorzitter der Rechtbank aangesteld werd, vooraleer de Dienst van het Sekwestre ingevolge de Besluitwet van 17 Januari 1945 belast werd met het beheer der goederen van incivieken;

Dat de verdediging echter opwerpt dat eerste betichte niet wist dat het kwestige goud aan Breugelmans Gustaaf toebehoorde, en dat hij integendeel van mening was dat het goud aan dame Breugelmans, tweede betichte, behoorde;

Overwegende dat zulks echter niet kan aangenomen worden, gezien de volgende omstandigheden, die even veel vermoedens ten laste van eerste betichte uitmaken;

Dat notaris X niet alleen de raadsman was van dame Breugelmans, maar wel van de beide echtelingen (stuk 9); zodat dient aangenomen dat hij beter dan wie ook op de hoogte moet geweest zijn, van de belangen en rechten dezer personen;

Dat het onaannemelijk is dat al de andere betichten wisten dat het goud van de man was, terwijl de juridische raadsman zulks niet zou geweten hebben;

Dat dame Breugelmans, de voorgewende eigenares van het goud, zelfs niet aanwezig was op het ogenblik dat dit laatste door derde betichte overhandigd werd, dat zij formeel loochent de woorden «het goud dat u weet van mij te zijn, zult gij aan de notaris afgeven» te hebben uitgesproken (stuk 11);

Dat eerste betichte, nadat het goud hem overhandigd was, nog meermaals Breugelmans is gaan opzoeken te Merksplas, zagezegd om hem wat afwisseling te bezorgen tijdens zijn gevangenschap,

maar dat er toen ongetwijfeld over de aangelegenheden en belangen van Breugelmans moet gesproken zijn, en meer bepaald over het goud, zodat eerste betichte de ware toedracht der zaak wel moet gekend hebben vooraleer het onderzoek begon;

Dat ter gelegenheid van de overhandiging van het goud door derde betichte, deze laatste bij de notaris aandrang op een beloning voor vierde betichte, en de notaris zegde dat hij er met Breugelmans Gustaaf zou over spreken (stuk 11);

Dat naderhand vierde betichte, De Groof Frans, nog bij notaris X. geweest is en dat er toen gesproken werd over een beloning van 60.000,— frank, welke Breugelmans Gustaaf aan vierde betichte zou geven uit hoofde van de bewaring van het goud;

Dat het toch niet te verklaren is dat Breugelmans Gustaaf de beloning zou geven, voor het goud van zijn vrouw, daar waar deze laatste een genoegzaam bemiddeld persoon is, dewelke over haar middelen kan beschikken, terwijl haar man zulks niet kan;

Dat de operaties met het goud met de grootste geheimzinnigheid omringd werden en de notaris erkent dat hij een kwijting vanwege dame Breugelmans, wegens geldlening op het goud vernietigd heeft, terwijl eveneens de bestuurder der S. M. Volksbank het goud in alle geheimzinnigheid aan- nam en bewaarde;

Overwegende dat eerste betichte zich hier niet op zijn beroepsgeheim kan beroepen, daar de waar- digheid van het notariaat er zich tegen verzet, dat een notaris, onder voorwendsel van geheimhouding, zou medewerken aan het voltrekken van een mis- drijf; dat hij gebeurlijk het bestaan van een mis- drijf in hoofde van een cliënt moet of mag ver- zwijgen, maar dat er geen verontschuldiging kan gevonden worden voor persoonlijke deelname aan dit misdrijf (vgl. dienaangaande: Rép. Prat. V°, Notariat, Secret Professionnel);

Dat derhalve de eerste betichte schuldig is aan inbreuk op artikel 7 der Besluitwet van 17 Januari 1945 op het Sekwester en bijgevolg de sancties voor- zien door artikel 6 van de Besluitwet van 23 Aug. 1944 op hem dienen toegepast;

Overwegende dat tweede betichte niet onwetend kon zijn, noch van het juiste eigendomsrecht op het goud, noch van de getroffen sekwestermaat- regel, zodat ook in haar hoofde feit C bewezen is;

Dat echter ten aanzien van de derde, vierde en vijfde betichten kan aangenomen worden dat niet ten genoegen van recht bewezen is dat zij de sekwestermaatregel kenden, daar het bewijs van de publicatie daarvan niet door het Openbaar Ministe- rie geleverd werd;

Dat een der bestanddelen van het misdrijf dus in hunnen hoofde ontbreekt;

Gezien de bepalingen van artikelen 194, 191 van het Wetboek van Rechtspleging in Strafzaken, 1, 3, 7 van het Strafwetboek en de wet van 2 Januari 1924; artikelen 2, 11, 12, 14, 31, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15 Juni 1935;

Om deze beweegredenen en bij toepassing van artikel 7 der Besluitwet van 17 Januari 1945 en artikel 6 der Besluitwet van 23 Augustus 1944 en

artikelen 38 en 40 van het Strafwetboek, door de Heer Voorzitter aangeduid:

Rechtdoende op tegenspraak:

Verklaart de Rechtbank de eerste betichte schul- dig aan feit C. en veroordeelt hem tot een geld- boete van 2.000 frank, vermeerderd met 60 decie- men, derwijze dat die boete op 14.000 frank wordt gebracht, en vervangbaar ingeval van niet betaling zooals voorzien in artikel 40 van het Strafwetboek, door een gevangenzitting van drie maanden;

Spreekt hem vrij voor het overige;

Verklaart de tweede betichte eveneens schuldig aan feit C. en veroordeelt haar uit dien hoofde tot een boete van vijfhonderd frank, vermeerderd met 60 deciemmen, derwijze dat die boete op 3.500 frank wordt gebracht, en vervangbaar ingeval van niet betaling zoals voorzien in artikel 40 van het Strafwetboek door een gevangenzitting van drie maanden;

Spreekt de andere betichten vrij en stelt ze bui- ten zake zonder kosten;

Verwijst verders eerste betichte tot de 7/10 en de tweede betichte tot 3/10 der kosten van het geding en belopende in het geheel op 8.046 frank;

En aangezien de kosten de 300 frank te boven gaan. Gezien artikelen 1, 2, 4 en 5 der wet van 27 Juli 1871, 47 van het Strafwetboek, zegt dat die kosten invorderbaar zullen zijn bij lijfswang en bepaalt de duur van deze op 15 dagen tegenover eerste betichte.

NOOT: Tegen dit vonnis werd hoger beroep aangetekend door het Openbaar Ministerie en door de verdachte.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST NIKLAAS

1e Kamer. — 16 Maart 1948.

Voorzitter: M. Dirix.

Rechters: M.M. Blauwaert en Maes.

Referendaris: M. L. Thuysbaert.

Pleiers: Mrs De Pesseroey en Maréchal.

Ontvankelijkheid. — Rechtsvordering ingesteld door gewezen handelaar. — Inschrijving in het handels- register niet vereist.

De rechtsvordering ingesteld door een gewezen han- delaar is zonder inschrijving in het handelsregister ontvankelijk. Een alleenstaande daad van koophan- del volstaat niet om aan de persoon, die er heeft van afgezien handel te drijven, de hoedamigheid van handelaar te behouden, ook niet wanneer het gaat om een daad betreffende het liquideren van zijn vroegere handel.

Mantels t/ De Canne.

Gezien het exploit van rechtsingang van 26 De- cember 1947, betekend door het ambt van deur- waarder Jozef De Potter, te Lokeren;

Aangezien de eis er toe strekt «gedaagde te horen veroordelen om, voor de redenen uiteengezet in de inleidende dagvaarding, 1° aan de aanlegger de som te betalen van fr. 109.989,35; 2° binnen de drie dagen van de betekening van het tussen te

komen vonnis, de kwestieuze 500 kgr. witte staarten aan de aanlegger terug te bezorgen; gedaagde te horen veroordelen, voor 't geval hij hieraan niet mocht voldoen, aan de aanlegger de som te betalen van 35.000 fr.; 3° gedaagde te horen veroordelen tot de gerechtelijke intresten en de proceskosten; het tussen te komen vonnis uitvoerbaar te horen verklaren bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borg »;

(.....);

Over de ontvankelijkheid van de rechtsvordering:

Aangezien de verweerder opwerpt dat de rechtsvordering onontvankelijk is omdat aanlegger niet ingeschreven is in het handelsregister, zoals voorgeschreven bij de wet van 9 Maart 1929, dan wanneer het geding zijn oorsprong vindt in een daad van koophandel;

Aangezien het blijkt en, ten andere, door verweerder niet wordt betwist, dat de aanlegger die, wel is waar, handelaar geweest is, deze hoedanigheid niet meer heeft en ook niet meer had op het ogenblik dat hij zijn rechtsvordering heeft ingesteld en, integendeel, werkman was in dienst van de Firma Carels, te Gent;

Aangezien dat alleen kooplieden verplicht zijn hun inschrijving te nemen in het handelsregister en de wet, als sanctie van die verplichting, bepaalt dat de niet-ingeschreven koopman geen vordering kan instellen voor de rechtbanken noch als hoofdeis, noch als tegeneis;

Aangezien dat een alleenstaande daad van koophandel niet volstaat om aan de persoon, die er heeft van afgezien handel te drijven, de hoedanigheid van handelaar te behouden, ook niet wanneer het gaat om een daad betreffende het liquideren van zijn handel; dat, immers, de hoedanigheid van handelaar onderstelt dat iemand met winst oogmerk, gedurende een zekere tijdspanne, en bij herhaling, daden van koophandel stelt (R. v. K. Brussel, 18 October 1947, Rev. des Faillites, 1948, bl. 96);

Aangezien de verweerder niet bewijst en, zelfs, niet eens beweert dat zulks het geval is met aanlegger; dat de wetten van 30 Mei 1924 en 9 Maart 1929 dan ook niet op hem toepasselijk zijn;

dat de rechtsvordering, dienvolgens, ontvankelijk is;

Ten gronde:

(zonder belang).

NOOT. — Zie in gelijke zin Fredericq, Traité de droit commercial belge, I, nr 63.

VREDEGERECHT TE ANDERLECHT

4 November 1947.

Vrederechter: M. Mirguet.

Pleiters: Mrs. Moyersoën en Mortier.

Huur en verhuur. — a) Geen overdracht van het genot der wettelijke huurverlenging. — b) Verbod onder te verhuren ter gelegenheid van de overneming van een handelszaak.

a) *Het genot van de wettelijke huurverlenging, steunend op de wet en niet op de overeenkomst van partijen, kan niet aan derden worden overgedragen.*

b) *De onderverhuur ter gelegenheid van de overneming ener handelszaak is verboden, wanneer de verhuurder een gedeelte van het onroerend goed bewoont. (B.W. art. 1762 3°.)*

Van der Biest t/ Wwe Minner.

Gezien de akte tot inleiding van het geding door deurwaarder V. Petitjean te Anderlecht, in dato 20 Juni 1947 en artikelen 4, 34, 36, 37 en 41 der wet van 15 Juni 1935;

I. — Aangezien de vraag hoofdzakelijk voor doel heeft te horen beslissen dat verweerster zekere kamer op de eerste verdieping van het huis 94, Steenweg op Bergen te Anderlecht gelegen en waarvan zij eigenares is, ter vrije beschikking van aanlegger en van elke persoon wie hij de door hem verhuurde kamer zou onderverhuren, zal moeten stellen;

II. — Aangezien het vaststaat dat eiser het gelijkvloers van het hierboven aangehaald huis met de kwestieuze kamer van verweerster in huur hield en dat hij thans deze lokalen aan een derde persoon onderverhuurd heeft, terwijl hij zich te Lede is gaan vestigen;

Dat verweerster zich slechts tegen de onderverhuur van bewuste kamer verzet;

III. — Aangezien verweerster, in feite, doet opmerken dat zij 67 jaar oud is en dat zij voor eigen gebruik de kwestieuze kamer nodig heeft, die overigens zeer klein is, daar zij thans slechts in het geheel over twee kamers beschikt die beslist onvoldoende zijn;

Dat zij, in rechte, opwerpt, dat luidens artikel 5 der wet van 31 Juli 1947, het genot der wettelijke verlenging niet overgedragen kan worden; dat de rechtspraak beslist dat, indien weliswaar artikel 1717 van het Burgerlijk Wetboek aan de huurder de onderverhuur toelaat, en zelfs de overdracht van zijn huurceel aan een derde persoon, bij gebrek aan een tegengestelde bepaling in het kontrakt opgenomen, zulk recht niet toegepast mag worden in een bezetting die niet op een vrijwillig gesloten overeenkomst, maar wel op een wettelijke bepaling steunt, zich in de plaats van de wil der partijen stellend en die ten voordele van de huurder slechts een persoonlijk recht instelt;

Dat deze zienswijze helemaal door de rechtsleer bekrachtigd wordt (cf. La Haye en Vandenkerckhove, Baux à Loyer, 1947, nr 122; Payen en Van Kelecom, Loi sur les loyers, 1947, nr 55);

IV. — Aangezien zulk verbod onbetwistbaar geldig blijft bij overdracht van een handelsfonds;

Dat inderdaad luidens artikel 1762-3 (wet van 30 Mei 1931, artikel 2) wanneer de verhuurder of zijn gezin een gedeelte van het onroerend goed bewoont, blijft het verbod de pacht over te dragen, bestaan (cf. Rép. Prat. Droit Belge — V° Fonds de Commerce, N° 208);

Om die redenen:

Rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg; Alle andere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzend;

Verklaren de vraag niet ontvankelijk, wijzen eiser er van af en veroordelen hem tot de kosten

belopende heden 139 frank, daarin niet begrepen de kosten van het tegenwoordig vonnis.

NOOT: Tegen dit vonnis werd hoger beroep aangetekend. Vgl. o.m. Vredegerecht te Lier, 30 October 1947, R.W. 1947-1948, 579.

VREDEGERECHT TE HAMME

9 Maart 1948.

Vrederechter: M. Verbelen.

Pleiters: Mrs Convent, loco Van Hoof en Van Assche.

Aansprakelijkheid van gemeenten. — Slechte verlichting van hindernis voor het verkeer.

De gemeente, die verzuimt een hindernis voor het verkeer der weggebruikers doelmatig te verlichten, is aansprakelijk voor de gevolgen van het daardoor veroorzaakte ongeval.

N. V. Mercator t/ Gemeente Waasmunster.

Overwegende dat Stefaan Verbeke, op 11 Maart 1947, om 18 u. 30, met zijn laaggebouwde personenwagen te Waasmunster, Neerstraat, reed; dat deze rijbaan bestaat uit drie meter breed gekasseid gedeelte, met aan beide zijden een onverhoogde berm of aardeweg, enerzijds 5 meter en anderzijds 3,5 meter breed;

Overwegende dat op gezegde datum voormelde rijweg onregelmatige inzinkingen ingevolge zandwegspoelingen vanwege het dooiweder over de hellende weg, daar de riolering nog bevroren was, vertoonde; dat het gemeentebestuur, belast met de politie en het onderhoud der wegen, op 50 meter vóór de plaats, temidden op de 5 meter brede aarde-berm, rechts van de rijweg, een bord van 1,30 meter met opschrift « weg onderbroken » heeft aangebracht;

Overwegende dat op het ogenblik van het feit de duisternis inviel en partijen het eens zijn te verklaren dat het bord verlicht was met een enkele lantaarn, met rood licht volgens verweerster, en blauw licht volgens aanlegster;

Overwegende dat, zelf ware het bewezen, quod non, dat verweerster een rode lantaarn had aangebracht, deze laatste toegeeft dat het verwittigingsteken zich op de aardeweg en niet op de kalseide bevond;

Overwegende het Koninklijk Besluit van 1 Febr. 1934, artikel 13, par. 3, en aanvullende wetsbepalingen;

Overwegende dat de hindernis op dergelijke wijze dient afgebakend te worden, dat de weggebruikers niet kunnen misleid worden, noch omtrent de omvang, noch omtrent de juiste stand der werken (Burgerl. Rechthb. Bergen, 27 Januari 1932, Rev. Ass. Resp. 1932, 1015);

Overwegende dat verweerster, buiten het aanhalen van het bestaan ener getuigenis van Waterschoot en Van den Branden, nalaat de bewoording of draagwijdte hiervan voor te leggen;

Overwegende « het gemeentebestuur stelt een onrechtmatige daad die zijn verantwoordelijkheid bij een ongeval in het gedrang brengt, wanneer het lichtsignalen of inlichtingen bij miskennis der

voorschriften op het verkeer plaatst en de weggebruiker misleid » (Hof van Beroep Luik, 13 Maart 1938, Pas. 1938, II, 69);

Overwegende dat dientengevolge de verantwoordelijkheid der gemeente niet kan betwist worden en de door aanlegster opgevorderde bedragen bij regelmatig kwijtschrift worden gestaafd;

Om deze redenen:

Wij, vrederechter van het kanton Hamme, vonnis doende in eerste aanleg, en op tegenspraak;

Alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende;

Zeggen voor recht dat verweerster ten titel van schadevergoeding aan aanlegster, in de plaats gestelde van de rechten van Verbeke Stefaan, zal betalen de som van 3.291,60 frank, vermeerderd met de rechterlijke intresten.

BIBLIOGRAPHIE

Thorsten SELLIN. — **Pioneering in Penology. The Amsterdam Houses of Correction in the sixteenth and seventeenth Centuries.** Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1944, 125 p.

Deze monografie over de Amsterdamse correctiehuizen in de zestiende en zeventiende eeuw van de Zweeds-Amerikaanse hoogleraar in de criminologie aan de universiteit te Philadelphia, verdient, ofschoon zij in 1944 reeds verschenen is, hier nog aangekondigd te worden.

Het is na de bijdrage van Robert von Hippel over de Amsterdamse Rasp- en Spinhuisen, in 1898 gepubliceerd, in het *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, dat deze voor de geschiedenis van de gevangenisstraf zo belangrijke instellingen praktisch opnieuw ontdekt werden. De talrijke navorsingen, die sindsdien werden ondernomen, alsmede het ontbreken van een adequate beschrijving en waardering van de eerste Nederlandse strafgestichten in de Angelsaksische vakliteratuur, leken Thorsten Sellin een voldoende rechtvaardiging te zijn om de geschiedenis ervan in het Engels opnieuw te schrijven.

De waarde van zijn zakelijk en tegelijk suggestief geschreven boek is echter van dien aard, dat het ook en wellicht in de eerste plaats door de geleerden en de belangstellenden uit de niet-Angelsaksische landen zal op prijs gesteld worden. Met een verrassende kennis van de ter zake verschenen literatuur schetst Thorsten Sellin het kader en het klimaat waarin het gedurfde initiatief van de Amsterdamse burgers op het einde van de zestiende eeuw werd genomen, het bestaande straffenstelsel in Amsterdam, de aanleiding tot en de motieven van de hervorming, de administratie van het Rasphuis, zijn gevangenen en het opgelegde werkprogramma, de verzorging en de discipline, alsmede de voornamen bezoekers van het Rasphuis en zijn « private » afdeling. Na een beschrijving gegeven te hebben van het Spinhuis wijdt de auteur een laatste hoofdstuk aan de steden en landen, die het voorbeeld van Amsterdam hebben nagevolgd. (O. m. Antwerpen, Brussel, Gent).

De bewerking van de stof, een uitvoerige bibliografie, een register en negen illustraties maken van het boek van Thorsten Sellin een zeldzame degelijke monografie over een onderwerp, dat niet nalaat belangstelling te wekken en voor het tegenwoordige streven naar hervorming van het straffenstelsel en het gevangeniswezen nog als voorbeeld kan gesteld worden. M.

WETGEVING

WET van 2 April 1948 tot wijziging van artikel 10 der wet van 17 April 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken.

KAREL, Prins van België, Regent van het Koninkrijk, Koning Leopold III, daar 's vijands toedoen, zich in de onmogelijkheid bevindende om te regeren.

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Artikel 1. Nr 4 van artikel 10 der wet van 17 April 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van rechtspleging in strafzaken, wordt door de volgende tekst vervangen :

« In oorlogstijd, tegen een Belgisch onderhorige, een vreemdeling die bij de aanvang van de vijandelijkheden in België verbleef, of een onderhorige van een met België verbonden land, in de zin van artikel 117 van het Wetboek van Strafrecht, een misdrijf van vrijwillige doding of vrijwillig lichamelijk letsel, van verkrachting, aanslag op de eerbaarheid of van verklieking bij de vijand. »

Art. 2. Deze wet treedt in werking op de dag waarop zij in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.

Kondigen de tegenwoordige wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel bekleed en door het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt worde.

Gegeven te Brussel, de 2 April 1948.

BALIELEVEN

Door het Verbond der Belgische Advocaten werd zopas aan zijn leden de hieronderstaande omzendbrief gezonden in verband met het aanstaande Congres der Internationale Advocatenunie :

Brussel, Gerechtshof, 22 April 1948.

Geachte Confrater,

Op 8 en 9 Mei zal te Brussel in het Gerechtshof het Xde Congres gehouden worden van de « Internationale Advocatenunie », vereniging gesticht te Charleroi, op 8 Juli 1927, en beantwoordend aan de wensen en pogingen tot organisatie waarvan de eerste manifestaties plaats hadden op de Internationale Congressen door het Verbond der Belgische Advocaten ingericht te Brussel in 1897, daarna te Luik, in 1905.

De Balie van België, vertegenwoordigd door tussenkomst, tegelijkertijd van het Verbond der Belgische Advocaten en de Raad der Orde van Brussel, is lid van de Internationale Unie, wier werkzaamheden, onderbroken door de oorlog, herleven, watgene, zoals we vurig hopen, de aanstaande vergaderingen zullen aantonen.

Het eerste Congres der Unie werd te Brussel gehouden in 1929. De Belgische Balie heeft haar een tweede maal ontvangen in 1935. Ziehier dat, terugkomend in het land van haar oorsprong, zij onze medewerking vraagt. Zij dient eens te meer goed onthaald en de weg is vanaf heden afgebakend, opdat het aldus zoude zijn.

De deelnemers aan het Congres die stemrecht hebben zijn, volgens de bewoordingen der statuten van de Unie, uitsluitend de afgevaardigden (hoogstens vijf per land) van de Nationale Balies, aangesloten bij de Vereniging, maar mogen deelnemen aan het Congres der assistenten, leden der aangesloten Balies, wier aantal niet beperkt is.

Wij doen door de huidige mededeling beroep op de advocaten van het land ten einde hen, indien ze zulks verlangen, te zien deelnemen aan het Congres, dat gaat geopend worden en wij geven hen kennis van de volgende inlichtingen :

Dagorde van het Congres :

Buiten de kwesties van administratieve aard bevin-den zich op die dagorde verscheidene kwesties van juridische- of beroepsaard waarvan wij ons vergenoegen hier te vermelden :

Huidige toestand en desiderata van de aangesloten Balies.

Programma van het Congres :

Op 8 Mei :

Te 9 u. 30, ontvangst van de congressisten in het Gerechtshof;

Te 10 u., officiële openingszitting onder voorzitterschap van de H. Minister van Justitie, in de Zaal der plechtige zittingen van het Hof van Cassatie;

Te 10 u. 30, zitting van werkzaamheden;

Te 12 u. 30, lunch;

Te 14 u., zitting van werkzaamheden;

Te 21 u., ontvangst door de H. Minister van Justitie (avondkledij — de dames worden uitgenodigd op deze ontvangst).

Op 9 Mei :

Te 10 u., zitting van werkzaamheden;

Te 12 u. 30, lunch (in het Paleis van Schone Kunsten), gevolgd door een bezoek aan de tentoonstelling van kunstwerken van de Pinacothek van München;

Te 15 u., concert in het Paleis van Schone Kunsten (de IX^{de} Symphonie — hymne aan het menselijk broederschap van Beethoven, onder leiding van Kleiber);

Te 19 u. 30, sluitingsbanket (in de Prins Albertkring).

Bedrag van de inschrijving tot het Congres,

feestelijkheden inbegrepen :

Zonder deelneming aan het concert van 9 Mei : 500 fr.

Met aanwezigheid op het concert (balkonplaats) : 615 fr.

Indien de inschrijver vergezeld is van zijn echtgenote op het Sluitingsbanket, dient het inschrijvingsbedrag verhoogd met 250 fr.

Inrichtend Comité :

Een inrichtend Comité werd aangesteld waarin de Balie van Brussel en het Verbond der Advocaten vertegenwoordigd zijn. Opdracht werd haar toevertrouwd de toetredingen tot het Congres te ontvangen, evenals het bedrag der inschrijvingen.

U zult hierbij, geachte Confrater, een briefje vinden, in geval van toetreding uwerzijds het te willen invullen en te laten geworden aan het erop vermelde adres, dit zohaast mogelijk — wij verzoeken U er nota te willen van nemen — daar de lijst der deelnemers dient afgesloten op *Zondag, 2 Mei*.

Wij eindigen onderhavige mededeling met, op verzoek van het inrichtend Comité, de confraters die over de stoffelijke mogelijkheden zouden beschikken en de nodige confraternele vriendelijkheid bezitten, te verzoeken zich bereid te maken om gedurende de duur van het Congres enig vreemd confrater te willen herbergen, het inrichtend Comité ervan te willen op de hoogte brengen langs dezelfde weg als deze te volgen door het toetredings briefje.

Aanvaard, geachte Confrater, de betuiging onze gevoelens van confraternele verkleefdheid.

Jean RENKIN, Albert LILAR,
Stafhouder der Advocaten- Voorzitter van het Verbond
orde van Brussel. der Belgische Advocaten.

OPMERKING: De redactie is niet verantwoordelijk voor de taal van deze omzendbrief. Wij hebben gemeend hem ongewijzigd te moeten opnemen, in de hoop dat het Verbond der Belgische Advocaten in de toekomst haar omzendbrieven in behoorlijker Nederlands zal willen opstellen.

Overzicht der Rechtsliteratuur

BELGIE

- Annuaire Administratif et Judiciaire de Belgique et de la capitale du Royaume.* 75e Année - 1948. Bruxelles, Etabl. Bruylant.
- BOON, Prof. V., *Het Belgisch Staatsrecht. Boek I - Het Grondwettelijk Recht.* Brussel, Etabl. Bruylant, 1948, blz. 408.
- DELSAT, Walter, *Le Procès.* Comment le présenter au Juge. Reflex d'opinions. Thuillies (Hainaut), Les éditions Ramgal, 232 p.
- COURTOIT, J., *Economie der moderne Havens.* Antwerpen, N. V. Standaard Boekhandel, 196 blz.
- Les Nouvelles (Corpus Juris Belgici) - Procédure Pénale.* Tome II, volume I. Bruxelles, F. Larquier, 1948, 575 p.
- J. SERVAIS et E. MECHELYNCK, *Les Codes et les Lois spéciales les plus usuelles et vigueurs en Belgique.* 27e éd., 1947. - Supplément contenant la Législation fiscale. Bruxelles, Etabl. Bruylant, 1948.
- SIMON, Jules, *Les Testaments Chirographés de Nivelles.* (Extrait du Bulletin de la Commission Royale des Anciennes Lois et Ordonnances de Belgique.) Mersplas-colonie, Imprimerie Administrative, 75 p.

NEDERLAND

- FOCKEMA ANDREAE, Mr S. J., *Rechtgeleerd Handwoordenboek.* Groningen, J. B. Wolters, 1948.
- GROESSEN, Dr Hubertus van, *Het kerkelijk recht voor religieuzen.* Met aanteken. over het particulier recht der Nederlandse en Belgische bisdommen. 2e herz. dr. Roermond, J. J. Romen en Zonen. XIII - 399 blz. (Romen's Compendia).
- GROOTH, Prof. Mr G. de: *De Rechtsleer der rekening-courant en de compensatie.* Leiden, Universitaire Pers, 1948.
- HOOP, dr J. H. van der, *Geestelijke vrijheid.* (Een psychologische studie over de crisis van de westerse cultuur.) Arnhem, Van Loghum Slaterus. (Deel I. Massa, Democratie en Staat.) 197 blz.
- MANNOURY G., *De dood als zegepraal.* Opstellen over de massa - educatieve zijde van het doodstrafprobleem. Uitgegeven met steun van het Landelijk comité van actie tegen de doodstraf. Amsterdam, G. W. Breughel, 32 blz.
- POLAK, Mr Dr Leo, *De Zin der Vergelding.* Met een nawoord van Libbe van der Wal. 2 delen. Amsterdam, van Oorschot, 1947, 332 + 351 blz.
- SCHMID, Prof. Jhr Dr J. J. von, *Grote denkers over Staat en Recht.* Haarlem, F. Bohn, 1948.
- STEINMETZ, Mr Dr B. J. F., *Heffing ineens en de vermogensaanwasbelasting.* Leiden, Nederlandsche U. M., 1948.
- Vereniging voor de vergelijkende Studie van het Recht van België en Nederland.* Jaarboek I - 1947. Zwolle, Tjeenk Willink, 1948.
- VERDENIUS - DE JONG SAAKES, Dr E. J., *Wangedrag van debiele minderjarigen.* 's Gravenhage, D. A. Damen, 1948.
- ZBINDER, Hans, *De crisis der hedendaagsche moraal.* (Moraalkrise des Abendslandes. Vert. door Dr J. A. Schroöder). Amsterdam, L. J. Veen, 148 blz. (De wetenschappelijke bibliotheek).

FRANKRIJK

- ALLAIS, Maurice, *Aspects économiques de la fédération européenne.* Rapport présenté au congrès de Montreux, août 1947, de l'Union européenne des fédéralistes. Paris, La Fédération, 1948, IV - 48 p. (Libres opinions).
- JACOMET, Robert, *Contrôleur général.* Les études juridiques et la carrière militaire (Allocutions de M. Julliot

de la Morandière). Paris, Berger-Levrault, 1947, 72 p. (Conférence prononcée le 27 janvier 1947 à la faculté de droit de Paris.)

- NOGARO, Bertrand, *Cours d'économie politique.* 2. 4me édition. Paris, Domat - Montchrestien, 1948, III - 461 p.
- PIROU, Gaétan, *Cours d'économie politique.* Tome I. Paris, Domat - Montchrestien, 1947, 580 p.
- RAYMONDIS, Louis-Marie, *Une vision juridique et politique, contribution à l'étude du droit naturel, du rôle et des méthodes de l'action législative.* Paris, Librairie du Recueil Sirey, 1947, 207 p.
- SPIR, African, *Principes de justice sociale,* précédées de: Un précurseur: A. Spir (par Hélène Claparel-Spri). Préface de George Duhamel. Genève, Annemasse, Editions du Mont-Blanc, 1945, 165 p.
- Travaux de l'Association Henri Capitant pour la culture juridique française* (Tome 2, 1946). Paris, Dalloz, 1947, 507 p., portrait sur la couv.
- VIZIOZ, Henri, *Les tendances actuelles du droit privé,* conférence donnée à l'Institut des hautes études marocaines à Rabat, le 12 avril 1946. Rabat, Institut des hautes études marocaines, 27 p. (Extrait de la *Gazette des tribunaux du Maroc*, no 979, 25 juin 1946.)

ZWITSERLAND

- BRESCIANI - TURRONI, Constantino, *Einführung in die Wirtschaftspolitik.* (Nach einer durch den Autor durchgesehenen und erweiterten Fassung der I. Aufl. aus dem Italienischen übers. und bearb. von Anton Zahorsky). Mit einem Geleitwort von Luigi Einaudi. Bern, A. Francke AG., 1948, 212 S. (Titel der Originalausg.: *Introduzione alla politica economica.*)
- FEHLMAN, Heinz., *Der Versicherungspool.* Eine Studie über dessen Wesen, Funktionen und Rechtsnatur auf der Grundlage des schweizerischen Rechts. Aarau, H. R., Sauerländer en Co, 1948, XVI, 213 S. (Zürcher Beitr. zur Rechtsw. N. F. 136.)
- GERBER, Hans, *L'impôt sur les chiffres d'affaires en Suisse.* Son développement et sa structure, sa signification dans l'ensemble du régime fiscal, charge qu'il impose au consommateur. Genève, Ed. Radar, H. Lokay, 1948. 43 p. fig. (Les Cahiers de l'actualité économique. 16.)
- MERTEN, Joseph., *Der Urheberrechtsschutz des Herausgebers historischer Texte.* Der Schutz der editio princeps. Aarau, H. R. Sauerländer en Co, 1948, 172 S. (Zürcher Beitr. zur Rechtswissenschaft. N. F. 140.)
- KOHLER, Markus, *Internationale Kompensationsgeschäfte.* Aarau, H. R. Sauerländer en Co, 1948, 136 S. (Zürcher Beitr. zur Rechtsw. N. F. 138.)
- SCHNEIDER, Peter, *Ignaz Vital Troxler und das Recht.* Eine Studie zum Nachweis der Bedeutung des romantischen Gedankengutes für die Entwicklung des schweizerischen Bundesstaates. Zürich, Schulthess en Co, AG., 1948, 261 S. (Studien zur Staatslehre und Rechtsphilosophie. 4.)
- ZWEIFEL, Emiel, *Die rechtliche Natur der Vereinbarungen zwischen den Staaten und dem apostolischen Stuhl (Konkordate).* Aarau, H. R. Sauerländer en Co, 1948, 208 S. (Zürcher Beitr. zur Rechtsw. N. F. 139.)

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad. — Nr 17 van 24 April 1948.
Prof. Mr. J. Offerhaus, De methode der herziening van het schadeverzekeringsrecht. — Mr. J. L. F. Van Essen, Uitlevering van vluchtelingen. — Mr. J. H. Polenaar, Verzoeningscomparitie in tegenwoordigheid van raadslieden?. — Mr. G. W. Bannier, De publicatie van de scheidingsvonnissen. — Mr. J. W. Bast, De positie der crediteuren bij verbeurdverklaring van vermogen.

Advocatenblad. — Nr 4 van 15 April 1948.
Mr. G. W. Bannier, Vijandelijk Vermogen.

Journal des Tribunaux. — Nr 3765 van 25 April 1948.
Eug. Reumont, Les avocats et les délits d'audience.